

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
EKONOMICKÁ FAKULTA

DIPLOMOVÁ PRÁCE

2018

Bc. Zuzana Kubatová

Ekonomická
fakulta
Faculty
of Economics

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Ekonomická fakulta

Katedra účetnictví a financí

Diplomová práce

Kreativní účetnictví – účetní podvod v legislativních podmínkách České republiky

Vypracovala: Bc. Zuzana Kubatová

Vedoucí práce: Ing. Zita Drábková, Ph.D., MBA.

České Budějovice 2018

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH

Ekonomická fakulta

Akademický rok: 2016/2017

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Zuzana KUBATOVÁ**
Osobní číslo: **E16771**
Studijní program: **N6208 Ekonomika a management**
Studijní obor: **Účetnictví a finanční řízení podniku**
Název tématu: **Kreativní účetnictví - účetní podvod v legislativních podmínkách České republiky**
Zadávající katedra: **Katedra účetnictví a financí**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Cíl práce:

Analýza a vyhodnocení vybraných případů účetních podvodů v podmínkách České Republiky z hlediska jejich odhalení pachatele a oblasti výskytu navrhovaných kritérií protiprávního jednání a prevence.

Rámcová osnova:

1. Úvod.
2. Literární přehled:
 - vztah kreativní účetnictví a účetní podvod,
 - účetní podvody,
 - účetní etika v podmínkách ČR.
3. Metodika.
4. Praktická část:
 - analýza účetních podvodů v ČR v rámci legislativních podmínek,
 - vyhodnocení a doporučení.
5. Diskuse.
6. Závěr:
 - summary + keywords v AJ,
 - seznam literatury,
 - seznam obrázků, tabulek a grafů,
 - přílohy.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy: 50 - 60 stran

Forma zpracování diplomové práce: tištěná/elektronická

Seznam odborné literatury:

- Albrecht, W. S, Albrecht, C. O., Albrecht, C. C. & Zimbelman, M. F. (2012). *Fraud examination*. Mason: South-Western Cengage Learning.
- Drábková, Z. & Kouřilová, J. (2009). *Kreativní účetnictví ve vazbě na účetní podvody*. České Budějovice: Jihočeská univerzita.
- Králíček, V. & Molín, J. (2014). *Poznámky k některým formám vnějších podvodných jednání z pohledu trestněprávní úpravy v České republice*. Praha: VŠE. *Český finanční a účetní časopis*, roč. 9, č. 2, p. 6 - 17.
- Krupová, L. (2001). *Kreativní účetnictví: Zneužívání účetnictví - možnosti a meze*. Praha: Komora auditorů. ČR
- Mulford, C. & Comiskey, E. (2002). *Financial number game: Detecting creative accounting practices*. New York: Wiley.
- Murphy, A. (2011). *Foreign corrupt practices act*. New Jersey: John Wiley and sons, Inc.

České účetní standardy pro podnikatele

Česká republika (2015a). Zákon č. 563/1991 Sb., o účetnictví, ve znění pozdějších předpisů

Česká republika (2015b). Vyhláška č. 500/2002 Sb.

Průzkumy KPMG, PricewaterhouseCoopers, Komora certifikovaných účetních

Vedoucí diplomové práce: Ing. Zita Drábková, Ph.D., MBA.

Katedra účetnictví a financí

Datum zadání diplomové práce: 11. dubna 2017

Termín odevzdání diplomové práce: 15. dubna 2018

12
doc. Ing. Ladislav Rolínek, Ph.D.

děkan

JIHOČESKÁ UNIVERZITA
V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
EKONOMICKÁ FAKULTA
Studentská 13
370 05 České Budějovice
IČ 600 70 658, DIČ CZ60076668

doc. Ing. Milan Jílek, Ph.D.

vedoucí katedry

V Českých Budějovicích dne 11. dubna 2017

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to - v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 04. 09. 2018

.....
Bc. Zuzana Kubatová

Poděkování

Tímto bych chtěla poděkovat Ing. Zitě Drábkové, Ph.D., MBA. za odborné vedení a cenné rady poskytnuté při zpravování diplomové práce.

OBSAH

1. ÚVOD	3
2. LITERÁRNÍ PŘEHLED	5
2.1 Vztah kreativní účetnictví a účetní podvod	5
2.1.1 Kreativní účetnictví.....	5
2.1.2 Kreativní účetnictví – účetní podvod.....	9
2.2 Účetní podvod	12
2.2.1 Podvodná jednání.....	13
2.2.2 Členění podvodných jednání	14
2.2.3 Členění vnitřních podvodných jednání	15
2.2.4 Trojúhelník podvodu.....	18
2.2.5 Průzkumy o podvodech v České republice.....	20
2.3 Účetní etika v podmínkách ČR	22
3. METODIKA	25
4. PRAKTICKÁ ČÁST	28
4.1 Analýza podvodů pomocí průzkumů podvodů	28
4.1.1 Počet obětí podvodného jednání	28
4.1.2 Druhy odhalených podvodů.....	30
4.1.3 Okolnosti přispívající k výskytu podvodů.....	31
4.1.4 Způsoby odhalování podvodů.....	36
4.1.5 Pachatelé podvodů	39
4.1.6 Postupy a reakce po odhalení podvodu.....	42
4.1.7 Prevence a vnímání rizika podvodu.....	44

4.2 Analýza podvodů ve vazbě na návrhy kritérií protiprávního jednání	49
4.2.1 Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 5. 2017, sp. zn. 5 Tdo 614/2017	50
4.2.2 Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 10. 5. 2016, sp. zn. 5 Tdo 332/2016	51
4.2.3 Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 17. 9. 2014, sp. zn. 5 Tdo 1016/2014	53
4.2.4 Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 7. 10.2015, sp. zn. 5 Tdo 1154/2015	54
4.2.5 Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 3. 2017, sp. zn. 5 Tdo 1425/2016	55
4.2.6 Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 03. 2018, sp. zn. 5 Tdo 381/2018	56
4.2.7 Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 21. 3. 2018, sp. zn. 5 Tdo 1138/2017	57
4.2.8 Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 2. 2018, sp. zn 5 Tdo 1027/2017	58
4.3 Vyhodnocení a doporučení	60
4.3.1 Vyhodnocení	60
4.3.2 Doporučení v oblasti detekce a prevence podvodů	65
5. DISKUZE	70
6. ZÁVĚR	72

Summary + keywords v angličtině

Seznam literatury a zdrojů

Seznam použitých zkratk a symbolů

Seznam tabulek, grafů a obrázků

1. ÚVOD

Problematika kreativního účetnictví se stává v posledních letech námětem mnoha odborných článků. Převažující negativní pohled na něj vzešel z odhalení metod velkých amerických i evropských společností, které používaly nekalé kreativní praktiky k manipulování s účetními informacemi. V současné době je snahou zvýšit povědomí o negativních dopadech zmanipulovaného účetnictví v návaznosti na zamezení této neetické činnosti a možnostech prevence. Orientace v problematice a terminologii vztahující se ke kreativnímu účetnictví však není jednoduchá, protože neexistuje jednotná definice, ani jednotné názory.

Společně s pojmem kreativní účetnictví je často spojován termín účetní podvod. Zejména proto, že ve společnosti převažuje přesvědčení, že účetní podvody vznikají používáním praktik kreativního účetnictví. Někteří odborníci se však snaží upozornit, že kreativní účetnictví může mít i pozitivní vliv, pokud jeho uskutečňování probíhá v rámci dané účetní legislativy.

Diplomová práce se zaměřuje na negativní projevy kreativního účetnictví používané k machinacím s účetními daty a z toho plynoucí účetní podvody. Diplomová práce si klade za cíl analýzu a vyhodnocení vybraných případů účetních podvodů v podmínkách České republiky z hlediska jejich odhalení pachatele a oblasti výskytu navrhovaných kritérií protiprávního jednání a prevence.

Struktura práce zahrnuje první část zabývající se přehledem literatury v dané problematice a část druhou, praktickou, zaměřující se na analýzu účetních podvodů. Literární přehled se snaží přinést určité usnadnění v orientaci v problematice definování kreativního účetnictví a uvádí pohledy autorů na kreativní účetnictví ve vztahu k účetním podvodům. Kapitola o účetních podvodech je zařazuje mezi podvodná jednání a dále rozděluje podvodné činů, zejména vnitřní, které mohou být páčány za pomoci účetnictví. Poslední kapitola poskytuje základní pohled na účetní etiku a její základními principy.

V praktické části je nejprve provedena analýza podvodů z hlediska jejich odhalování a prevence za pomoci průzkumů podvodů v České republice. Obsahuje srovnání a hodnocení vývoje sledovaných ukazatelů v průběhu let. Následuje kapitola rozebírající jednotlivé případy účetních podvodů spáchaných v České republice a snaží se na ně napojit vybrané návrhy kritérií protiprávního jednání. Závěrečná kapitola přináší shrnutí

hlavních poznatků z analýzy průzkumů a zvolených podvodných činů, jejich vyhodnocení a doporučení, jež by měla účetním jednotkám pomoci s detekcí a prevencí podvodů.

Kreativní účetnictví a s ním spojované účetní podvody jsou aktuálním a závažným tématem. Hlavně proto, že vznikají nové druhy podvodů, zatímco účetní jednotky ještě nestihly plně vnímat rizika podvodů, se kterými se buď již setkaly, nebo je ještě ani nebyly schopny odhalit, natož zajistit potřebnou prevenci. Přínos práce vidím ve zvýšení informovanosti v oblasti vývoje podvodů, jejich druzích, prvcích vedoucích k jejich spáchání, detekce a prevence v České republice podložené zkušenostmi samotných obětí podvodu a judikátů a zhodnocení vývoje ve sledovaném období doplněné doporučeními pro účetní jednotky, aby se mohly bránit negativním vlivům kreativního účetnictví.

2. LITERÁRNÍ PŘEHLED

2.1 Vztah kreativní účetnictví a účetní podvod

2.1.1 Kreativní účetnictví

Kreativní účetnictví a ve vazbě na něj i účetní podvod jsou pojmy v posledních letech velmi aktuální a diskutované. Velká část společnosti na kreativní účetnictví nahlíží negativně zejména proto, že je spojován se skandálními odhaleními nepoctivých praktik a účetních podvodů u velkých amerických i evropských firem (např. Enron, Worldcom nebo Ahold). Zájem o další poznatky z oblasti účetní kreativity neustal ani po odeznění prvotního šoku z nekalých účetních praktik velkých podniků a od té doby přibývají studie a průzkumy na toto téma a snaží se zvýšit povědomí účetní společnosti i s cílem prevence přechodu kreativních praktik k účetnímu podvodu. Všeobecná představa o kreativním účetnictví spočívá ve zmanipulovaném, podvodném účetnictví, které podává klamný obraz o skutečnosti a účetní závěrka neukazuje věrný a poctivý obraz předmětu účetnictví a finanční situace podniku.

Na problematiku kreativního účetnictví neexistuje jednomyslný pohled, což vede k různým definicím a názvosloví. Najdou se autoři, kteří kreativní účetnictví berou jako prvek účetní praxe. Na druhé straně stojí odborníci pohlížející na kreativní účetnictví jako na činnost nevhodnou, v rozporu s účetní etikou a snaží se o jeho potlačení. Pro samotný pojem kreativní účetnictví používají autoři různá označení, hlavně v závislosti na zemi, jejímž účetnictvím se zabývají. Například:

- v Americe se používá „cooking books“ – „vaření knih“, „fiddle the numbers“ – „pohrávat si s čísly“, nebo „earnings management“ – „řízení zisku“,
- ve Velké Británii používají window-dressing – „aranžování výkladní skříně“,
- ve Francii mají „the art of presenting a balance sheet“ – „umění prezentace rozvahy“, „the art of saving money“ – „umění šetření peněz. (Zemánková, 2013)

V České republice se nejvíce vžil výraz kreativní účetnictví nebo také manipulace s účetními daty. Česká literatura nenabízí velké množství publikací vysvětlující základy kreativního účetnictví, a proto je nutné elementární informace čerpat z literatury zahraniční.

Vytvoření jednotné definice, která by platila globálně, není jednoduché už jen proto, že v literatuře nenajdeme pro kreativní účetnictví jen jeden výraz. Důvodem k rozdílnému označení a uchopení problematiky jsou různé podmínky pro jednotlivé účetní systémy, ať už se jedná o vymezení účetních pojmů, ekonomické a legislativní prostředí, vztah účetnictví a daňový systém, vykazování hospodářského výsledku, oceňování, ale i tradice a zvyklosti. (Zemánková, 2013)

Stolowy a Breton (2000) se na kreativní účetnictví dívají z profesionálního a akademického hlediska. Z profesionální perspektivy byl pojem kreativní účetnictví vytvořen praktiky a novináři působícími na burze. Z tohoto pohledu kreativní účetnictví je dosti obecná koncepce, protože nevzešla z nějaké teorie, ale z pozorování trhu, kde motivací ke kreativitě bylo oklamání investorů prezentováním výsledků, které chtějí vidět. Představa má základ v existenci asymetrie informací mezi manažery, současnými a potencionálními akcionáři, kterou využívají účetní jednotky k oklamání dalších investorů a snížení nákladů na kapitál firmy. Z akademického hlediska je koncept kreativního účetnictví založen na hledání diskutabilní aplikace účetních metod a zásad, a tak existuje závislost analýzy na zkušenostech a znalostech akademika, který odliší přípustné a nepřípustné praktiky.

Spíše akademický přístup ke kreativnímu účetnictví přináší autoři práce *The ethics of creative accounting* Amat, Blake a Dowds (1998), jenž vymezují kreativní účetnictví jako proces, pomocí něhož účetní používají své znalosti účetních pravidel k manipulaci údajů vykazovaných v účetnictví podniku. Dále práce obsahuje názory čtyř autorů, kteří se na kreativní účetnictví dívali z různých pohledů, profesionálního a akademického:

- Z perspektivy obchodního publicisty napsal Ian Griffiths, že každá společnost hledá svůj zisk. Všechny vykazované účetní informace byly přiměřeně upraveny, změněny a ošetřeny, aby bylo dosaženo požadovaných cílů. Což je největší podvod od Isti s Trojským koněm, avšak tento se nazývá kreativní účetnictví a není v rozporu se zákonem.
- Podle Michaela Jamesona, který se díval z pohledu účetního, se proces účetnictví zabývá mnoha situacemi, kdy je potřeba správného rozhodnutí, a řeší střety protichůdných přístupů s prezentací výsledků finančních transakcí. Taková flexibilita poskytuje příležitost k manipulaci, klamání a zkreslení,

tedy k činnostem, které praktikované méně poctivými zástupci účetní profese, začaly být zvány kreativním účetnictvím.

- Zkušenosti investičního analytika Terryho Smithe líčí pocit zdánlivého růstu zisku v 80. letech, jenž byl výsledkem účetní iluze mnohem více než skutečným ekonomickým růstem a společnost se rozhodla odhalit použité účetní techniky a předat je jako příklad firmám k využití.
- Reprezentantem akademického pohledu na věc je Kamal Naser. Na základě jehož úsudku kreativní účetnictví přeměňuje finanční čísla z toho, co v danou chvíli jsou, na to, po čem společnost touží, s využitím existujících pravidel a/nebo ignorováním všech nebo některých z nich.

Všechny čtyři pohledy na kreativní účetnictví spojují dva společné znaky:

1. Výskyt kreativního účetnictví je vnímán jako běžný
2. Autoři vidí kreativní účetnictví jako podvodné a nežádoucí postup.

Za nejvíce uváděnou definici v české literatuře, vycházející z akademické formulace Kamala Nasera, se dá považovat definice z publikace Lenky Krupové (2001): Pojem kreativního účetnictví je v současnosti v účetní literatuře chápán jako zneužívání účetnictví, které je charakterizováno

- jako proces manipulování s účetními údaji za účelem transformace účetních výkazů z podoby, jakou by měli mít, do podoby, jakou by si přáli jejich tvůrci,
- jako procesy, při kterých jsou uskutečňovány přímo ekonomické transakce, aby bylo dosaženo příznivých výsledků v účetnictví.

Mulfort a Comiskey (2002) říkají, že „hra s čísly“ má mnoho různých jmen a forem, ale zapojení se do ní má jedinečný základní cíl – změnit dojem o výkonnosti podniku, čímž může management usilovat o dosažení výsledků, které si přejí uživatelé účetních výkazů. Autoři vytvořili souhrn běžných označení pro „hru s čísly“, jenž záleží na rozsahu zvolené taktiky:

- agresivní účetnictví - záměrný výběr a použití účetních principů prováděné ve snaze docílit požadovaných výsledků ať jsou postupy v rámci zákonných pravidel nebo ne,

- earnings management - aktivní manipulace zisku směrem k předem určenému cíli, který může být určen manažery, predikcí analytiků, úrovní předešlých výsledků,
- income smoothing - forma earnings managementu navržená za účelem odstranění výkyvů v časové řadě zisků, jejich snižováním a využitím zisků z dobrých let v letech slabších,
- podvodné finanční výkaznictví - úmyslné nesprávnosti nebo opomenutí ve finančních výkazech, které vedou ke klamání uživatelů výkazů a mohou být označeny za podvodné ze strany kontrolních orgánů,
- praktiky kreativního účetnictví - veškeré kroky použité ke „hře s čísly“ v rámci agresivního účetnictví, earnings management, income smoothing a podvodného finančního výkaznictví.

Uživatelé účetnictví a účetní závěrky věnují velkou pozornost účetním datům a čerpají z účetnictví informace pro své rozhodování. Protože chtějí, aby užitek byl pro ně co největší, často se snaží působit na obraz účetnictví. Každý ze zainteresovaných subjektů má však odlišnou představu o tom, jak by účetní závěrka měla vypadat a co by mělo být jejím obsahem. Z rozdílných vizí uživatelů pramení důvody aplikace postupů kreativního účetnictví.

Mezi důvody využití kreativního účetnictví patří:

- Z podnětu manažerů upravení účetních výkazů za účelem vykázání maximálního zisku nebo dosažení maximální užitečnosti manažerů. Užitečnost je určena nejen dosaženým ziskem, ale například i vedlejšími výhodami a příjmy manažerů, počtem a úrovní jejich podřízených nebo rozsahem prostředků, se kterými samostatně nakládají. V případě, že výsledek hospodaření firmy je záporný, manažeři mohou mít snahu ztrátu ještě prohloubit, aby při následném příznivějším vývoji získali větší bonus z výraznějšího zlepšení hospodářského výsledku. (Krupová, 2001; Kovanicová, 2003)
- Špatný management snažící se korekcí účetnictví odsunout hrozící úpadek. (Krupová, 2001)

- Kreativní účetnictví může být následkem tlaku ze strany investorů, protože firma chce v účetních výkazech zobrazovat hodnoty podle přání investorů. Následné zjištění, že podnik upravil své výkazy, však vede k úplné ztrátě důvěry investorů. (Krupová, 2001; Kovanicová, 2003)
- Rizika spojená s podnikáním zasahují do oblastí provozu, odbytu, inovací i financí a každý podnik se v dnešní době vystavuje mnoha nejistotám a rizikům. Proto se někdy může uchýlit ke kreativnímu účetnictví, aby rizika snížil. (Kovanicová, 2001)
- Z pohledu oceňování je nejvíce zmiňována praktika mimobilanční financování, kdy některé dluhy nejsou vykázány v rozvaze. Vysvětlení přináší způsob oceňování historickými cenami, které vede k podhodnocení aktiv a subjekt tak nemusí některé dluhy zařadit do výkazu. Při stanovení hodnoty podniku jsou využívány informace z účetních výkazů, pokud jsou výkazy falšovány, je hodnota podniku určena na základě nepravdivých dat a sama tak nemá požadovanou vypovídací schopnost. (Krupová, 2001; Kovanicová, 2003)
- Kreativním účetnictvím se podnik také může snažit o snížení daních, zejména v zemích, ve kterých je spjato finanční a daňové účetnictví. (Krupová, 2001; Kovanicová, 2003)

2.1.2 Kreativní účetnictví – účetní podvod

V předchozích odstavcích se mnohokrát objevila slova od upravit či změnit až po oklamat a falšovat. Stanovit jasný vztah mezi kreativním účetnictvím a účetním podvodem není jednoduché. Ani v literatuře není jednoznačně určena hranice mezi těmito pojmy a autoři nesdílí stejné názory. Za zřejmé můžeme považovat to, že kreativní účetnictví a účetní podvod se jistým způsobem prolínají.

Stolowy a Breton (2000) říkají, že kreativní účetnictví a podvod z profesionálního hlediska nemá nic společného s kreativitou, a upozorňují na nejasnosti mezi tím, co je nazýváno kreativním účetnictvím a existencí mnoha účetních metod. Poukazují na fakt, že ostatní odborné práce zabývající se problematikou kreativního účetnictví, spíše řeší účetní alternativy než kreativitu v účetnictví. Autoři konstatují, že možnost volby postupu účtování existuje již dlouhou dobu a v tomto případě se nejedná o kreativní

účetnictví. Vlastní subjektivita hodnocení je nevyhnutelná a existuje jen několik finančních mechanismů, které generují kreativní účetnictví. Kreativita v účetnictví bude potřeba za okolnosti, že se objeví nová právní, ekonomická nebo finanční skutečnost bez existujícího účetního standardu, aby jí mohl regulovat. Ačkoli již platné účetní standardy mohou ovlivnit rozhodování o zapojení nové skutečnosti do účetnictví.

Práce *Accounting practices under the influence of creativity* tvrdí o vztahu kreativního účetnictví a podvodu následující. Kreativní účetnictví se formovalo a vzniklo díky manažerům, kteří si přáli prezentovat určitý finanční obraz účetní jednotky ve vazbě na finanční výkazy. Ačkoli kreativní účetnictví zkreslí finanční podobu entity, liší se zásadně od podvodu či zločinu tím, že je prováděno v souladu s účetními předpisy a pravidly. Výtka proti kreativnímu účetnictví, které nepřekračuje hranice zákonných pravidel a nařízení je nesplnění smyslu právních norem. (Florin – Constantine, 2013)

Podobný názor na vztah kreativního účetnictví a podvodu mají Diana, B., & Madalina, P. C. (2007) vyslovující asociaci kreativního účetnictví a podvodu. Oboje se objevilo ve společnostech potýkajících se s finančními problémy a zaměřují se na podání nepravdivého obrazu. Odlišení pojmů vidí autorky také v tom, že v případě překročení zákona se jedná o účetní podvod, ale kreativní účetnictví působí v mezích zákonných. Tudíž společnosti využívající kreativní metody profitují z mezer v legislativě a z pružnosti předpisů za účelem zkreslit finanční výkazy. Následkem toho, i když kreativní účetnictví není ilegální, je zřejmé, že manažeři potýkající se s finančními problémy hledají řešení bez ohledu na to, jak neetická jsou. Poloviční pravda a lež může vést k podezření účetního podvodu.

Jak sdělují autorky Drábková a Kouřilová (2009), při posuzování, zda se jednalo o techniku kreativního účetnictví, která vedla ke zkreslení informací, je třeba rozlišovat mezi záměrným a nezáměrným zkreslováním. O kreativním účetnictví se podle autorek jedná v případě, že existuje záměr zmanipulovat účetní informace nebo využít nejednotného přístupu k řešení některých otevřených otázek, které se v současnosti vyskytují v účetní teorii a praxi. Výkazy, které nemají dostatečnou vypovídací schopnost například z důvodu neúplnosti vstupních údajů nebo nedbalé práce účetních, nepovažují za kreativní účetnictví. Určitě záleží na rozsahu využitého agresivního účetního principu a předpokládaného záměrné role managementu. I přes tyto vodítka

určení bodu, ve kterém přejde agresivní účetní praktika v podvodnou, je spíše uměním než vědou. To, co začne, jako agresivní aplikace účetních principů může později přejít v podvodné finanční výkaznictví, pokud aplikace pokračuje po delší období a nese sebou relevantní částky. Otázkou zůstává, kdy tato situace nastane. (Mulfort a Comiskey, 2002)

Zemánková (2013) ve své dizertační práci shrnula názory autorů na meze kreativního účetnictví. Z publikací zjistila dva základní směry vysvětlující vztah kreativního účetnictví a účetního podvodu. První směr vyčleňuje podvod mimo rámce kreativního účetnictví, které se pohybuje v mezích zákona nebo na jeho hraně. Druhý směr zahrnuje podvod do sféry kreativního účetnictví, tzn., že kreativní účetnictví obsahuje jak praktiky v rámci zákona, tak techniky v rozporu se zákonem. Zemánková také uvádí názor Dechowa a kol., který říká, že uvažování o kreativním účetnictví v mezích zákona je v souladu s jeho akademickou definicí. Ale je potřeba na něj nahlížet jako na podvod, jelikož i činnost v rámci zákona může mít nepříznivé důsledky pro manažery a firmu. Důvodem k odlišování podvodu a kreativního účetnictví v rámci zákona je skutečnost, že u podvodu existuje prokazatelný úmysl oklamat. Kdežto u kreativního účetnictví je úmysl těžko prokazatelný.

Drábková (2011) ve své dizertační práci uvádí tři stupně manipulace s účetními výkazy:

- kreativní účetnictví v mezích účetní legislativy – metody v souladu se zákonem, které významně neovlivňují věrný a poctivý obraz účetnictví a mohou v určitých situacích účetní jednotce pomoci,
- kreativní účetnictví, které vyvolává účetní chyby narušující věrný a poctivý obraz účetnictví v důsledku použití metod v rozporu s právními předpisy nebo praktik zkreslujícími účetní údaje a účetní jednotka se vystavuje riziku sankcí dle zákona o účetnictví,
- podvodné výkaznictví sankcionováno podle trestního zákoníku v případě, že účetní jednotka uvede nebo opomene uvést nepravdivé nebo významně zkreslené údaje nebo naopak předstírá neexistující.

Charakteristickým znakem podvodu je úmysl ho uskutečnit. Dokázat úmysl pro podvodné jednání je velmi těžké. Jak je uvedeno v mezinárodním auditorském standardu 240 Postup auditorů při posuzování možných podvodů při auditu účetní

závěrky rozlišující okolností mezi chybou a podvodem je úmyslnost či neúmyslnost určitého jednání, které zapříčiní vznik významné nesprávnosti. Standard definuje podvod jako: „...úmyslný čin, jehož se dopustí jedna nebo více osob z řad vedení, zaměstnanců, osob pověřených řízením nebo třetích stran a který má formu klamu za účelem získání neoprávněné nebo protiprávní výhody.“ (Rada pro mezinárodní auditorské a ověřovací standardy IFAC, 2013)

Autoři v knize *Fraud Examination* sdělují, že existují dva základní způsoby jak něco od někoho dostat nezákonně. Buď za pomoci fyzického násilí přinutit osobu, aby vydala to, co pachatel chce, nebo někoho oklamat a zbavit ho tak jeho majetku. V prvním případě se jedná o loupež, druhou situaci nazýváme podvod. Na rozdíl od loupeže je podvod méně násilný a traumatický, ale ztráty z podvodného jednání o mnoho přesahují ztráty z loupeže. Jako nejběžnější definici podvodu uvádějí, že podvod je obecný pojem, který si osvojuje všechny rozličné prostředky, které lidská vynalézavost může vymyslet. Prostředky jsou jednotlivě využity za účelem získání výhody nad ostatními tak, že podávají nepravdivé zobrazení skutečnosti. Žádné stálé pravidlo však nemůže zobecnit pojem podvod, který je nečekaný a zahrnuje podvádění, lstivost a nečestné způsoby jak někoho podvést. Jediné hranice omezující pojem podvod jsou ty, které limitují lidi od podvádění. (Albrech, Albrecht, Albrecht & Zimelman, 2012)

2.2 Účetní podvod

Pro pojem „účetní podvod“ neexistuje jedna definice, ani v trestním zákoníku jeho popis nenajdeme. Jak ale zmínil bývalý viceprezident Komory auditorů ČR Vladimír Králíček v rozhovoru pro *Hospodářské noviny*, je termín účetní podvod používán v tisku nepřesně. Větší vypovídací schopnost by podle Králíčka měl pojem „podvod prostřednictvím účetnictví“, protože účetnictví je nástrojem k zobrazení reality a může být i nástrojem k upravení reality. Z vlastní zkušenosti uvádí nemožnost jednou pro vždy jakékoliv podvody vymýtit. (Stuchlová, 2002)

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník vymezuje v:

- § 209 Podvod spáchá ten: „*kdo sebe nebo jiného obohatí tím, že uvede někoho v omyl, využije něčího omylu nebo zamlčí podstatné skutečnosti, a způsobí tak na cizím majetku škodu nikoli nepatrnou, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta, zákazem činnosti nebo propadnutím věci*“

- § 210 Pojistný podvod
- § 211 Úvěrový podvod
- § 212 Dotační podvod

Albrech, Albrecht, Albrecht & Zimbelman (2012) uvádějí, že podvod je oklamání, které zahrnuje následujících sedm prvků:

1. Vyobrazení, 2. podstavného tvrzení, 3. které je nepravdivé, 4. záměrně nebo lehkovážně, 5. a kterému oběť věří, 6. a působí na ni, 7. tím, že jí působí škodu.

Podvody páchané prostřednictvím účetnictví neboli účetní podvody lze zahrnout pod § 254 Zkreslování údajů o stavu hospodaření a jmění, Zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník. Bodem jedna paragrafu 254 se trestního činu dopustí ten, kdo: *„Nevede účetní knihy, zápisy nebo jiné doklady sloužící k přehledu o stavu hospodaření a majetku nebo k jejich kontrole, ač je k tomu podle zákona povinen, kdo v takových účetních knihách, zápisech nebo jiných dokladech uvede nepravdivé nebo hrubě zkreslené údaje, nebo kdo takové účetní knihy, zápisy nebo jiné doklady změní, zničí, poškodí, učiní neupotřebitelnými nebo zatají, a ohrozí tak majetková práva jiného nebo včasné a řádné vyměření daně, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta nebo zákazem činnosti.“*

2.2.1 Podvodná jednání

Účetní podvod lze zařadit mezi podvodná jednání, která se vyznačují určitými znaky:

- osoba, která podvodné jednání páchá, má úmysl a je si vědoma svého jednání a také tak jednat chce,
- pachatel buď uvádí někoho v omyl tím, že překládá nepravdivé údaje a potvrzení, nebo cizího omylu využívá, nebo zamlčí podstatné skutečnosti,
- podvody jsou konány s úmyslem obohatit sebe či někoho jiného, resp. se záměrem způsobit škodu. (Králíček & Molín, 2014)

Podvodná jednání kontrastují s právním řádem, a proto jsou takové nezákonné činy postihovány podle jejich závažnosti. Podvodná jednání jsou trestána podle konkrétního trestného činu, například pojistný nebo úvěrový podvod. Z toho lze vyvodit, že pojem podvodné jednání je širší než pojem podvod. Pro nezákonná jednání se také ujal výraz

„kriminalita bílých límečků“, dříve spojována pouze s podvody uvnitř podniku, dnes však označující jakýkoliv trestný čin v oblasti finanční, ekonomické, majetkové aj. (Králíček & Molín, 2014)

2.2.2 Členění podvodných jednání

Podvodná jednání lze členit dle několika kritérií. Müllerová (2007) dělí podvody podle:

1. způsobu, jakým je proveden na:

- a) rozkrádání (odcizení majetku), které může mít podobu falšování zpráv o výdajích nebo krádeže předmětů malé jednotkové ceny,
- b) podvodné účetní vykazování ve formě manipulace, falšování nebo pozměňování účetních zápisů, záměrně chybné použití účetních zásad týkajících se klasifikace, odpisování, oceňování, nepřihlášení pracovníků k sociálnímu pojištění či vypuštění podstatných událostí či transakcí,

2. závislosti na tom, jací pracovníci jsou zapojeni do podvodného jednání na:

- a) manažerský podvod – podvod páchaný členem/členy vedení
- b) zaměstnanecký podvod – podvod ze strany zaměstnance na nižší pozici.

Další rozdělení podvodných jednání závisí na tom, zda se pachatel dopouští podvodného jednání ve vztahu k okolí podniku. Poté lze podvodná jednání rozdělit do dvou skupin:

1. Vnější podvodná jednání jsou případy, kdy se určitý subjekt dopustí nezákonného jednání vůči svému okolí, a situace, kdy třetí osoby působí na podnik zvenčí, využívají způsoby, jak zaměstnance podniku uvést v omyl nebo jejich omylu využít s cílem dosažení neoprávněného prospěchu na úkor tohoto podniku. Mezi vnější podvodná jednání patří účetní podvody, které vznikají prezentováním nepravdivých nebo zkreslených účetních informací. Další podvodná jednání mohou být páchána ve vztahu ke státu, k pojišťovně, bance, spotřebitel, dodavatelům. (Králíček & Molín, 2014)
2. Vnitřní podvodná jednání jsou charakterizována jako nepoctivé jednání zaměstnanců uvnitř podniku, členů statutárních a jiných orgánů společnosti, kteří mají často velkou odpovědnost a vysoké postavení. S úmyslem dosáhnout osobního

obohacení zneužijí nebo zpronevěří zdroje organizace. O zpronevěru se podle trestního zákona jedná v případě, že i někdo „...přisvojí cizí věc nebo jinou majetkovou hodnotu, která mu byla svěřena, a způsobil tak na cizím majetku škodu nikoli nepatrnou.“ Pachatelé velmi často dokonale znají vnitřní kontrolní systém podniku a podnikové procesy a zároveň disponují vysokou mírou důvěry, pravomocí a odpovědností. (Králíček & Molín, 2014)

2.2.3 Členění vnitřních podvodných jednání

Tabulka č. 1 Členění vnitřních podvodných jednání

Vnitřní podvodná jednání	Neoprávněné nakládání s aktivy podniku	Finanční prostředky
		Ostatní hmotná popř. nehmotná aktiva
	Korupční jednání	Úplatkářství
		Přijímání nelegálních odměn
		Ekonomické vydírání
		Zneužití střetu zájmů
	Zkreslování výkazů	Účetní výkazy
		Neúčetní informace

Zdroj: Králíček & Molín (2014)

Zřejmě nejvíce podvodných jednání je pácháno v oblasti neoprávněného nakládání s aktivy podniku, i když způsobené škody nejsou ty nejvyšší. Cílem pachatele je přivlastnit si část aktiv podniku. Zaměstnanci se soustřeďují buď na finanční prostředky podniku (hotovost, peněžní prostředky na bankovním účtu, cenné papíry), nebo ostatní hmotná aktiva (materiál, zásoby, výrobní prostředky).

Rozdílem mezi zpronevěrou peněz a zatajováním výnosů je v tom, že zpronevěra prostředků je uskutečněna až po zaznamenání peněz do účetní knihy a při zatajování výnosů před zaznamenáním. O případ neoprávněného výdaje se jedná v situaci, kdy je k vyplacení finančních prostředků využito podvodu, finty nebo triku. K neoprávněným výdajům v oblasti mezd dochází podvodem zvaným mrtvé duše, což jsou osoby, vedené jako pracující na plný úvazek, berou plat, ale ve skutečnosti nepracují.

Zkreslováním výkazů jak finančních, tak nefinančních, chce subjekt dosáhnout především snížení zdanitelného základu nebo jiných příznivých skutečností, které ovlivní výši odměny. Falšování výkazů je spjato s kreativním účetnictvím. K manipulaci s účetními daty jsou využívány techniky kreativního účetnictví tak, aby byly účetní výkazy zobrazeny v požadované podobě.

Následující tabulky zobrazují další druhy neoprávněného nakládání s aktivy.

a) v oblasti neoprávněného nakládání s finančními prostředky

Tabulka č. 2 Neoprávněné nakládání s finančními prostředky

Finanční prostředky	Zpronevěra peněz	Z pokladny		
		Z účtů		
		Ostatní		
	Zatajování výnosů	Z prodeje		Nezaznamenané v záznamech
				Nepravdivé (snížené)
		Z pohledávek		Neoprávněné odpisy pohledávek
				Překryvné pohledávky
				Nepokryté pohledávky
	Náhradní díly a další			
	Neoprávněné výdaje	Oblast fakturace		Krycí firmy, spříznění dodavatelé, osobní výdaje, vystavení faktury za fiktivní zboží nebo službu
		Oblast mezd		Mrtvé duše, provize, náhrady zaměstnancům, falšované mzdové náklady
		Oblast běžných výdajů		Nadsazené výdaje, fiktivní výdaje, násobné náhrady, záměrně špatně kategorizované výdaje
		Oblast cenných papírů		Falešný vystavitel, falešný převodce, pozmeněný příjemce, autorizovaný vystavitel
		Výdaje z pokladny		Falešné výběry, falešné náhrady

Zdroj: Drábková (2011)

b) v oblasti neoprávněného nakládání s ostatními aktivy

Tabulka č. 3 Neoprávněné nakládání s ostatními aktivy

Ostatní aktiva	Zpronevěra	Registrace a převody aktiv
		Falešné prodeje a dodávky
		Falešné nákupy a odběry
		Ostatní
	Zneužívání	

Zdroj: Drábková (2011)

Následující tabulka dále rozvíjí zkreslování výkazů.

Tabulka č. 4 Zkreslování výkazů

Zkreslené výkazy	Finanční	Podhodnocení aktiv/výnosů	
		Nadhodnocení aktiv/výnosů	Fiktivní výnosy
			Nesprávné zveřejnění výkazů
			Časové nesrovnalosti
			Zatajené závazky
	Nesprávné ohodnocení aktiv		
	Nefinanční	Zaměstnanecké dokumenty, interní dokumenty, externí dokumenty	

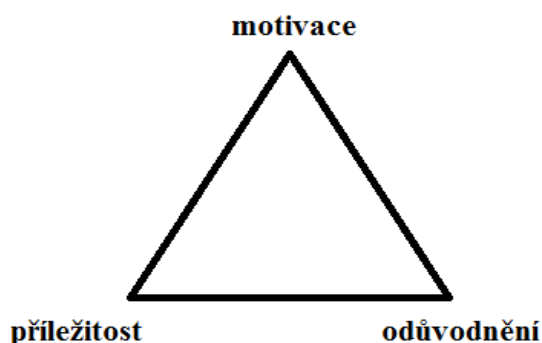
Zdroj: Brennen a McGrath (2007)

2.2.4 Trojúhelník podvodu

Donald R. Cressey v 50. letech během svého výzkumu pro dizertační práci rozvinul hypotézu o podvodu, která se stala základním konceptem pro vyšetřování podvodů. Z hypotézy vyplývají tři základní elementy známé pod názvem Trojúhelník podvodu vyskytující se u každého podvodného jednání.

1. Motivace – Jedná se o tlak nebo potřebu, kterou člověk cítí. Může plynout ze strachu ze ztráty práce a následných finančních potíží, vysokých nákladů za lékařskou pomoc, výdajů na děti, investiční ztráty, existence osobního dluhu, závislostí nebo také z touhy po hmotných statcích, na které osoba nemá peníze. Mezi nefinanční tlaky a motivátory se řadí očekávání dobrých výsledků v práci, uložení nedosažitelného cíle nebo zakrytí špatně odvedené práce. Teoreticky může jakýkoliv tlak v práci nebo osobním životě motivovat ke spáchání podvodu.
2. Příležitost – Aby člověk měl možnost spáchat podvod, je mu povolen přístup k informacím o majetku, osobách, počítačovým systémům, což umožňuje nejen podvod spáchat, ale také ho skrývat. Roku v ruce s tím, že se firemní struktury stávají složitější a manažeři jsou zodpovědní za širší okruhy zaměstnanců a funkcí, dostávají jednotliví zaměstnanci větší přístup k informacím a kontrole, což přináší riziko spáchání podvodu. V moderním podnikání je však podstoupení tohoto rizika nevyhnutelné.
3. Odůvodnění – Zahrnuje proces, kdy si zaměstnanec řekne, že jeho podvodné jednání je v pořádku. Pro jedince s nedostatkem morálky, je to jednoduché. Pro osoby s vyšším smyslem pro morálku to není tak snadné, a proto vytváří ve své mysli výmluvy. Management má největší moc, aby zabránil podvodům prostřednictvím omezení přístupu k prostředkům a kontrol. Odůvodnění je pravděpodobně nejnebezpečnějším elementem podvodu. (Coenen, 2008)

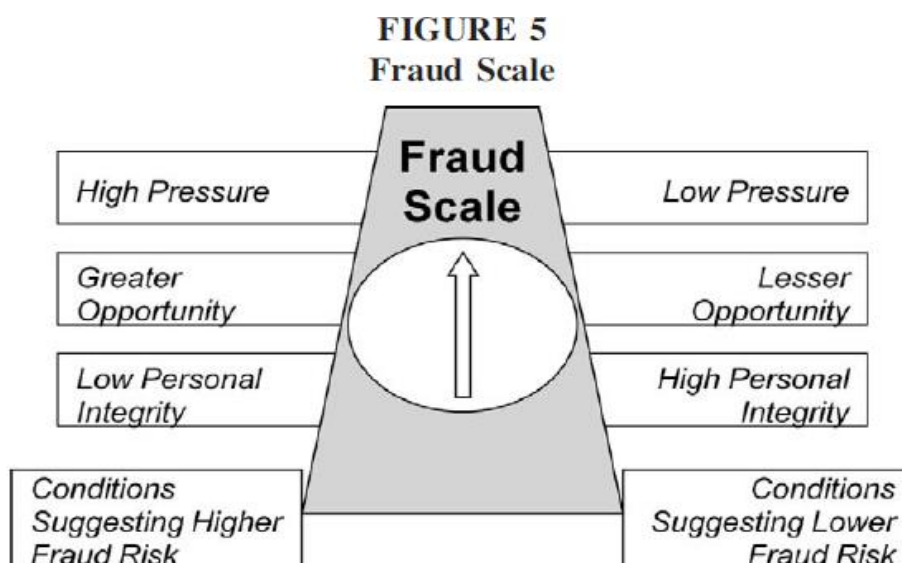
Obrázek č. 1 Trojúhelník podvodu

Zdroj: Coenen (2008)

Na začátku 80. let na základě analýzy 212 podvodů vznikla stupnice (váha) podvodu. Data pro analýzu poskytli auditoři společnosti, které se staly obětí podvodu. Stupnice podvodu spoléhá na dvě komponenty trojúhelníku podvodu – motivaci a příležitost, avšak nahrazuje odůvodnění osobní morální zásadovostí. Váha podvodu určuje stupeň rizika podvodu tak, že společně zvažuje tři kritéria – motivaci, příležitost a morální zásadovost. Na obrázku č. 2 je vše v rovnováze a riziko podvodu je neutrální. Pokud ale nastane situace s vyšší motivací a příležitostí a morální zásadovost je nízká, pravděpodobněji bude pachatel podvádět, než v opačné situaci. Ukazuje se důležitost prověření morální zásadovosti osoby, protože člověk s vyšší morální zásadovostí si s menší pravděpodobností odůvodnění nevhodné podvodné jednání. (Dorminey, Fleming, 2012)

Obrázek č. 2 Fraud Scale

Zdroj: Dorminey, Fleming (2012)

2.2.5 Průzkumy o podvodech v České republice

V posledních letech se společnosti zabývající se službami a poradenstvím v oblasti auditu, účetnictví a forenzní agentury vytvářením průzkumů o podvodech v České republice. Tyto organizace mají pobočky po celém světě, tedy i v České republice (dále ČR). České pobočky buď provádí průzkumy v rámci ČR, nebo vydají tiskovou zprávu s údaji pro ČR. Také organizace sdružující profesionály, např. Komora certifikovaných účetních provádí ankety ke zjišťování informací o podvodech

Společnost PricewaterhouseCoopers (dále také PWC) provádí již od roku 2001 každé dva roky celosvětový průzkum hospodářské kriminality. Průzkumu se zúčastní několik tisíc respondentů z několika desítek zemí. Jednou z těchto zemí je i Česká republika. V roce 2009 se průzkum zaměřil na hospodářskou kriminalitu v době hospodářské krize, v roce 2011 byla k průzkumu připojena i počítačová kriminalita a v roce 2014 se průzkum zabýval také vývojem hospodářské kriminality a přibyly další kategorie podvodu. V průzkumu z roku 2016 se poprvé objevilo hodnocení etiky a nastavení compliance programu a v roce 2018 byly zjišťovány finanční prostředky použité na vyšetřování podvodů. Následující tabulka zobrazuje vývoj počtu respondentů v letech 2009 – 2014. Účastníci průzkumu jsou společnosti, jejichž vedoucí pracovníci sdílí své zkušenosti a názory se společností PricewaterhouseCoopers pomocí dotazníku.

Tabulka č. 5 Vývoj počtu respondentů v letech 2009 - 2018

	2009	2011	2014	2016	2018
Celkový počet respondentů	3037	3877	5128	6 337	7 228
Celkový počet zúčastněných zemí	54	78	99	115	123
Počet respondentů z České republiky	83	84	94	79	73

Zdroj: Vlastní zpracování podle PricewaterhouseCoopers (2009; 2001; 2014; 2016; 2018)

V roce 2011 provedla společnost Surveilligence, specializovaná forenzní agentura zaměřená na detekci, vyšetřování a prevenci podvodů, ve spolupráci s českou a slovenskou kanceláři auditorské společnosti TPA Horwath a Asociací certifikovaných účetních průzkum o výskytu podvodů v českých a slovenských organizacích. Impulsem k realizaci takového průzkumu byl průzkum o výskytu podvodu v organizacích na Slovensku z roku 2009 a skutečnost, že česká a slovenská ekonomika jsou podobné a potýkají se s podobnými politickými a hospodářskými problémy. Průzkum ukazuje výsledky jak v České republice, tak na Slovensku.

Organizátoři průzkumu oslovili 1500 českých organizací, vybraných na základě jejich velikosti a oboru podnikání. Průzkumu, který měl formu anonymního webového dotazníku, se zúčastnilo 81 organizací se sídlem na území České republiky. Otázky byly zaměřeny na výskyt podvodů a dopady a na zjištění stavu kontrolního systému proti vzniku podvodů. Podrobnější rozdělení účastníků je vymezeno v metodice průzkumu.

České pobočky společností KPMG a Ernst & Young vydávají tiskové zprávy, které shrnují výsledky z celosvětových průzkumů pro Českou republiku nebo pro oblast zahrnující ČR. Avšak nejen společnosti provádí průzkumy, také Komora certifikovaných účetních se každoročně ptá svých členů, zda je po nich požadována úprava účetní závěrky a které oblasti se úpravy nejvíce týkají.

Tabulka č. 6 Vývoj počtu respondentů do ankety Komory certifikovaných účetních

	2011	2012	2013	2014
Počet respondentů	363	314	215	153

Zdroj: Vlastní zpracování podle Komora certifikovaných účetních (2012; 2013; 2014; 2015)

2.3 Účetní etika v podmínkách ČR

Etika není slovo, které by se člověku vybavilo v souvislosti s účetnictvím. Pravděpodobně proto, že sám zákon č. 563/1991 Sb., o účetnictví uvádí, jak jsou účetní jednotky povinny vést účetnictví.

- § 7 odst. 1: *„Účetní jednotky jsou povinny vést účetnictví tak, aby účetní závěrka sestavená na jeho základě podávala věrný a poctivý obraz předmětu účetnictví a finanční situace účetní jednotky.“*
- § 8 odst. 1: *„Účetní jednotky jsou povinny vést účetnictví správné, úplné, průkazné, srozumitelné, přehledné a způsobem zaručujícím trvalost účetních záznamů.“* (Česká republika, 2015a)

Teoreticky by se tedy dalo předpokládat, že základy etiky v účetnictví jsou dány zákonem a nikoho nenapadne ho obcházet a riskovat postih. V praxi ale každý člověk vnímá etiku jinak, pro každého existují jiná hranice mezi činem etickým a neetickým a také ne všechna neetická jednání porušují zákon.

Lidské chování v nejrůznějších situacích je usměrňováno hodnotami a principy, které se etika snaží uchopit. Profesionální etika pak vynakládá snahu vyjádřit etické hodnoty, normy, principy, které budou považovány za správné, a to bez ohledu na motivaci. S postupem času začaly vznikat etické kodexy pro jednotlivé profese. Účetní profese má své místo napříč všemi obory, a proto je nutností o účetní etice mluvit zejména ve vztahu k zvyšování povědomí o kreativním účetnictví a převažujícím negativním pohledu na něj. (Králová, 2012)

V podmínkách ČR reguluje činnost všech certifikovaných účetních Etický kodex profesních účetních (dále jen kodex) podle etického kodexu mezinárodní federace

účetních IFAC, který přijala Komora certifikovaných účetních (KCU) na základě členství ve Svazu účetních IFAC zájmu na plnění obecného cíle IFAC - budovat a zdokonalovat účetní profesi v celosvětovém měřítku vybavenou harmonizovanými technickými a profesními standardy. Etický kodex je souborem požadavků, které budou certifikovaní účetní uplatňovat při výkonu profese v ČR i v zahraničí. Hlavním posláním kodexu je přispění ke zvýšení kvality poskytování a výkonu široké škály odborných činností zahrnovaných pod pojem účetní profese. (Mezinárodní federace účetních, 2011)

Pracovat podle co nejvyšších měřítek profesionality, dosahovat co nejvyšších hodnot výkonnosti a celkově plnit požadavky veřejného zájmu je cílem profesních účetních podle kodexu. Čtyři základní potřeby jsou vyžadovány pro naplnění cílů:

- věrohodnost (potřeba zajištění věrohodnosti informací a informačních systémů),
- profesionalita (potřeba odborníků, které mohou uživatelé jednoznačně identifikovat jako profesionály v oboru účetnictví),
- kvalita služeb (potřeba jistoty, že všechny služby jsou poskytovány ve shodě se standardy technickými a profesními a s platnými právními předpisy),
- důvěra (potřeba důvěry uživatelů služeb v dodržování profesní etiky při poskytování služeb). (Mezinárodní federace účetních, 2011)

Pro naplnění výše uvedeného cíle a potřeb musí profesní účetní plnit základní principy:

- bezúhonnost – vyjadřuje poctivost, čestné jednání a pravdivost,
- objektivita – znamená, že profesní účetní musí být čestní, intelektuálně poctiví a bez konfliktů zájmu,
- odborná způsobilost a řádná péče – znalosti a zkušenosti, které profesní účetní nezískal, by o sobě neměl uvádět, a znalosti a zkušenosti, kterých bylo dosaženo vzděláním a praxí, vyžadují udržování, tzn. neustálý přehled o vývoji legislativy, právních předpisů a standardů týkajících se profese; odborné služby je nutné poskytovat s řádnou péčí,

- respektování důvěrného charakteru informací – profesní účetní je povinný mlčet o záležitostech, s nimiž se seznámil při poskytování služeb, nesmí je použít ani sdělit, pokud k tomu nemá náležité oprávnění,
- profesní jednání – při jednání musí profesní účetní dbát na dobré jméno své profese a vyvarovat se všeho, co by mohlo vést ke ztrátě důvěry,
- technické standardy – služby je nutné poskytovat v souladu s technickými a profesními standardy, které vyhlásily IFAC, KČÚ, stát a ministerstvo financí ČR. (Mezinárodní federace účetních, 2011)

3. METODIKA

Diplomová práce se zabývá kreativním účetnictvím a jeho spojením s účetními podvody. Hlavním cílem diplomové práce je analyzovat a vyhodnotit vybrané případy účetních a podvodů v podmínkách České republiky z hlediska jejich odhalování pachatele, oblasti výskytu navrhovaných kritérií protiprávního jednání a prevence.

Literární přehled o dané problematice byl sepsán na základě studia odborné literatury české i zahraniční. Jelikož české literatury není na dané téma mnoho, byly spíše využívány prameny zahraniční. Literární přehled je dále rozdělen na tři části, které postupně rozvíjí problematiku a z nichž každá se snaží dodržet dílčí cíle práce:

1. část o kreativním účetnictví s dílčím cílem zlepšit orientaci v pojmech uváděných ve spojení s kreativním účetnictvím, důvodech aplikace a zejména uvést názory na jeho vztah k účetním podvodům,
2. část o účetních podvodech se zaměřuje na uvedení definice účetního podvodu a vymezení vnitřních podvodných jednání, která jsou páchána za pomoci účetnictví, s doplněním základních informací o průzkumech podvodů v ČR
3. část o účetní etice chce shrnout základní cíle a principy k dosažení etického chování účetních.

Praktická část práce zahrnuje tři části. V prvním úseku praktické části je provedena analýza podvodů v podmínkách České republiky se zaměřením na:

- vývoj počtu obětí podvodného jednání
- druhy odhalovaných podvodů
- okolnosti přispívající k podvodům
- způsoby odhalování podvodů
- pachatele podvodů
- postupy a reakce po detekování podvodu
- prevenci a vnímání rizik.

Pro analýzu podvodů byly využity následující průzkumy¹:

- PricewaterhouseCoopers – Celosvětový průzkum hospodářské kriminality 2009 – ČR – Hospodářská kriminalita v období hospodářské krize (dále PWC 2009),
- PricewaterhouseCoopers – Celosvětový průzkum hospodářské kriminality 2011 – ČR – Počítačová kriminalita pod lupou (dále PWC 2010),
- PricewaterhouseCoopers – Celosvětový průzkum hospodářské kriminality 2014 – ČR – Hospodářská kriminalita a její „evoluce“ (dále PWC 2011),
- PricewaterhouseCoopers – Celosvětový průzkum hospodářské kriminality 2016 – ČR – Zpráva za českou republiku (dále PWC 2016)
- PricewaterhouseCoopers – Globální průzkum hospodářské kriminality 2018 – ČR – Jak podvodníci okrádají české společnosti? (dále PWC 2018, jedná se o zkrácenou zprávu za ČR přeloženou do češtiny)
- PricewaterhouseCoopers – Global economic crime and fraud survey 2018 – Czech Republic – Pulling fraud out of the shadows (dále PWC 2018, jedná se o plnou nepřeloženou zprávu za ČR)
- Surveilligence, TPA Horwath, Asociace certifikovaných účetních – Průzkum o výskytu podvodů v organizacích v ČR a na Slovensku za rok 2011 (dále S 2011),
- Komora certifikovaných účetních – Anketa o požadavku firem na vylepšení vykazovaných výsledků v souvislosti s přípravou účetní závěrky za rok 2011, 2012, 2013, 2014,
- Tiskové zprávy společnosti KPMG (dále KPMG + rok vydání zprávy).

Výsledky jednotlivých průzkumů budou ve výše zmíněných oblastech srovnávány, porovnávány a bude provedeno shrnutí vývoje. Ne všechny průzkumy se zabývají všemi zkoumanými okruhy, proto je v analýze používán znak „ – „, pro označení, že daný údaj se v průzkumu nevyskytuje. Pro lepší orientaci ve výsledcích jsou vypracovány přehledné tabulky a grafy vytvořené za pomoci MS Word a MS Excel.

¹ Odkazy uvedeny v seznamu literatury

Druhá oblast praktické části se zabývá analýzou vybraných druhů podvodů, na které budou aplikovány vybrané příklady jednotlivých prvků trojúhelníku podvodu jako návrhy kritérií protiprávního jednání z pohledu pachatele. Konkrétní případy podvodných jednání byly získány z unesení Nejvyššího soudu, jež se dotýkají předpisu §254 Zkreslování údajů o stavu hospodaření a jmění, Zákona č. 40/2009 Sb. Výběr jednotlivých případů proběhl na základě oblastí trestného jednání v §254 Zkreslování údajů o stavu hospodaření a jmění tak, aby byly do analýzy zahrnuty vybrané čtyři případy spadající pod uvedení nepravdivých či zkreslených údajů s možností dopadu na vyměření daně a dále čtyři případy z okruhu nevedení účetnictví či změny, poškození, zničení účetních záznamů.

Poslední odstavce praktické části obsahuje vyhodnocení výsledků zjištěných z průzkumů a rozboru příkladů účetních podvodů a doporučení organizacím v oblasti detekce a prevence podvodů. Je sestaven seznam hlavních zjištění a rozvinuta doporučení vyplývající z průzkumů.

Postup zpracování diplomové práce začíná studiem literárních zdrojů a vybrání poznatků důležitých a hodnotných pro tuto práci. Poté následuje studium průzkumů a vybraných případů účetních podvodů a výběr výsledků, které souvisí s tématem diplomové práce. Závěr postupu zahrnuje vlastní vyhodnocení zjištěných výsledků a doporučení pro organizace.

4. PRAKTICKÁ ČÁST

4.1 Analýza podvodů pomocí průzkumů podvodů

S využitím průzkumů podvodů mohla být provedena analýza v oblastech, které se vztahují k cíli diplomové práce. Zejména odhalení podvodů, oblasti a způsoby odhalení, pachatelé a prevence. Jelikož odhalení podvodu nechtějí účetní jednotky prezentovat, je velmi těžké nalézt konkrétní případy, jak byl podvod odhalen. Účastníci průzkumů, kteří anonymně sdíleli své zkušenosti, jsou tak zbaveni toho, že by zjištěný podvod, ovlivnil jejich reputaci u veřejnosti. Samozřejmě je daná společnost zasažena podvodným jednáním interně. O podvodech, které se dostali až k soudnímu jednání a jsou tedy zveřejněny, bude druhý úsek praktické části.

4.1.1 Počet obětí podvodného jednání

V období let 2009 – 2014 se zvyšoval počet respondentů do průzkumu společnosti PWC z ČR, kteří uvedli, že se stali obětí hospodářské kriminality. V roce 2014 překročil jejich počet průměr regionu střední a východní Evropa, do kterého se Česká republika řadí (38 %) i celosvětový průměr (37 %). V průzkumu z roku 2009 je uvedeno, že nižší počet obětí hospodářské kriminality může být ovlivněn způsoby odhalování podvodů v ČR. Jelikož je více podvodů odhaleno náhodou, lze usuzovat, že mnoho podvodů není vůbec zjištěno. Nárůst počtu obětí v ČR v roce 2014 může být způsoben zapojením dalších druhů podvodů o průzkumu, jež nemohli respondenti dříve vybrat jako jeden z podvodů spáchaných v jejich podniku. V roce 2016 se snížil procentní poměr obětí. Nelze však tento údaj brát jako optimistický, protože firmy mohou čelit promyšlenějším podvodům probíhajícím bez odhalení již několik let. Může se zdát, že v roce 2018 se snížil počet obětí podvodných jednání, avšak stále je napadena jedna třetina respondentů, jejich počet byl od roku 2009 nejnižší. Nižší podíl oproti celosvětovému počtu obětí (49 %) v ČR v roce 2018 způsobila pravděpodobně nevědomost českých společnosti o některých případech podvodů a ČR tak má určitá slepá místa v povědomí o podvodech.

Z 81 účastníků průzkumu společnosti Surveilligence z roku 2011 uvedlo 49,4 %, že se v posledních dvou letech setkali s podvodným jednáním. Organizace v 26,1 % odhalily 1 – 2 podvody a v 14,5 % se přišlo na 3 – 5 podvodů. 2,5 % účastníků uvedlo, že odhalili více než 25 podvodů za poslední dva roky. Tabulka č. 7 ukazuje vývoj počtu

obětí hospodářské kriminality z průzkumů PWC a srovnává s výsledky průzkumu společnosti Surveilligence v roce 2011.

Tabulka č. 7 Vývoj počtu obětí hospodářské kriminality

	PWC 2009	PWC 2011	PWC 2014	PWC 2016	PWC 2018	S 2011
Obětí hospodářské kriminality (%)	24	29	48	35	33	49,5
Počet obětí z celkového počtu respondentů	19,92	24,36	47,52	27,65	24,09	40,10
Počet respondentů z ČR	83	84	94	79	73	81

Zdroj: Vlastní zpracování podle PricewaterhouseCoopers (2009; 2011; 2014; 2016; 2018) a Surveilligence, TPA Horwath, Asociace certifikovaných účetních (2011)

Respondenti průzkumu společnosti Surveilligence z roku 2011 označovali za nejvýznamnější faktory růstu počtu podvodů: úpadek morálních principů a hodnot ve společnosti (70,7 %), neefektivní soudnictví (69 %), chybějící etická kultura a morální vzory ve společnosti (63,8 %), tolerance určitých podvodů jako břemeno z minulého režimu (56,9 %), nedostatečná činnost a schopnost policie (51,7 %), neefektivní legislativa, chybějící zákony a normy pro boj s podvodů (50 %), nedostatečná angažovanost vlády (39,7 %), neetické jednání členů vedení společnosti (31 %), nedostatečné povědomí o detekci a prevenci podvodů (25,9 %) a schopnosti a metody podvodníků (25,9 %).

4.1.2 Druhy odhalených podvodů

Průzkumy ukazují změnu rozmanitost typů hospodářské kriminality od roku 2009. Zatímco v roce 2009 byli účastníci u PWC dotazováni pouze na tři typy kriminality, v roce 2011 dokonce na deset typů a v roce 2014 na typů osm (zařazeny byly podvody v nákupním procesu, v oblasti lidských zdrojů a hypoteční podvod). V roce 2016 se počet typů hospodářské kriminalita zvýšil na dvanáct a v roce 2018 zůstal počet stejný. Následující tabulka č. 8 zobrazuje vývoj nejčastějších typů hospodářské kriminality podle procentního podílu respondentů, kteří se s daným typem setkali, podle jednotlivých průzkumů. Údaje z průzkumu KPMG jsou uvedeny za region střední a východní Evropa.

Tabulka č. 8 Typy hospodářské kriminality podle počtu obětí v %

	PWC 2009	PWC 2011	PWC 2014	PWC 2016	PWC 2018	S 2011	KPMG 2014
Majetková zpronevěra	60	75	80	61	50	59,6	40
Účetní podvod (zkreslování výkazů)	50	21	11	21	4	8,6	-
Korupce a podplácení	30	21	27	21	8	55,7	20
Počítačová kriminalita	-	13	31	36	25	15,7	-

Zdroj: Vlastní zpracování podle PricewaterhouseCoopers (2009; 2011; 2014; 2016; 2018), Surveilligence, TPA Horwath, Asociace certifikovaných účetních (2011) a KPMG (2014)

Majetková zpronevěra již dlouhou dobu získává titul nejčastějšího typu hospodářské kriminality v ČR. Velký počet respondentů se s ní setkal, protože se snadněji odhaluje. Ostatní druhy hospodářské kriminality nejsou tak snadno odhalitelné, proto je podniky neuvádějí tak často a studie se domnívá, že jejich podíl je ještě vyšší. Tato situace se

může týkat z velké části manipulace s účetními výkazy a z ní plynoucí majetkové zpronevěry.

Studie PWC z roku 2009 uvádí, že účetní podvody byly páčány zejména za účelem získání úvěrů a jiných finančních zdrojů. Oproti roku 2007 narostl podíl účetních podvodů u společností z 12 % na 50 %, a to v důsledku zhoršení hospodářské situace, propouštění zaměstnanců a tlaku na splnění stanovených cílů v době hospodářské krize. To potvrzuje i průzkum z roku 2011 a 2014, kdy účetní podvody poklesly a důvodem mohly být následující okolnosti:

- zpřísnění kontrol a zvýšení rizika odhalení pachatele
- zmírnění tlaků na splnění cílů
- společnosti, již nebojují o přežití jako v roce 2009
- snižováním počtu zaměstnanců došlo i ke snížení pracovníků zabývajících se prevencí a odhalováním hospodářské kriminality, která tak nemohla být odhalena
- zavedením dotazu na počítačovou kriminalitu byly některé účetní podvody spáchané s použitím počítačů uvedeny ve skupině počítačová kriminalita.

Snížení počtu účetních podvodů v roce 2018 na 4% by se dalo považovat za velice dobrou zprávu. Na tomto místě se však nabízí zamyšlení nad tím, zda nebyly jiné druhy podvodů spáchané za pomoci účetnictví, tedy vlastně se dají považovat za účetní podvody, či zda existuje mnoho podvodů, které nebyly odhaleny, a proto je účastníci průzkumů nemohli uvést.

4.1.3 Okolnosti přispívající k výskytu podvodů

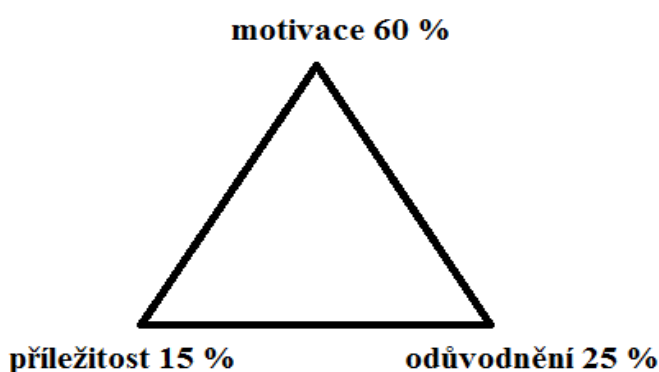
Z průzkumu hospodářské kriminality společnosti PricewaterhouseCoopers z roku 2009 vyplývá, že hospodářská krize významně ovlivnila pohnutky, které vedly k nárůstu počtu podvodů. Studie také zkoumala, z kolika procent vedla k podvodu motivace, příležitost a odůvodnění (trojúhelník podvodu – viz obrázek č. 3). Účastníci uvedli, že význam minimálně jednoho z těchto tří faktorů vzrostl.

Průzkum z roku 2016 se dotazoval, který faktor se nejvíce přičinil a páčání podvodných jednání a ukázalo se, že se jedná o příležitost (70 %). Pouhá příležitost však nestačí. Dalším faktorem je tak tlak na pachatele, jenž si je pak podvod schopen i

odůvodnit. Příkladem motivace (příležitosti k podvodu) pak může být: vnitřní kontroly nejsou přizpůsobeny současnému rychle se měnícímu podnikatelskému prostředí a novým hrozbám, omezená schopnost odhalení, nedostatečný počet vyšetřovacích týmů s neodpovídajícími schopnostmi a dovednostmi, reaktivní přístup spíše než proaktivní, firemní kultura, míra tolerance k podvodům, špatný příklad vedení, zneužití důvěry.

Jak poznamenal Ing. Jiří Pelák, Ph.D v rozhovoru pro společnost Fučík & partneři s.r.o, pouhá příležitost získává první místo jako nejčastější motiv k podvodu. Budoucí pachatel nemá ani v plánu stát se pachatelem, ale pokud začne malým podvodem, jež nikdo neodhalí, začne být podvodník nenasytý. Skromného podvodníka odhalí jen náhoda nebo vůbec nic. Málokdo však odolá naskytnuté možnosti. (Wimmerová, 2017)

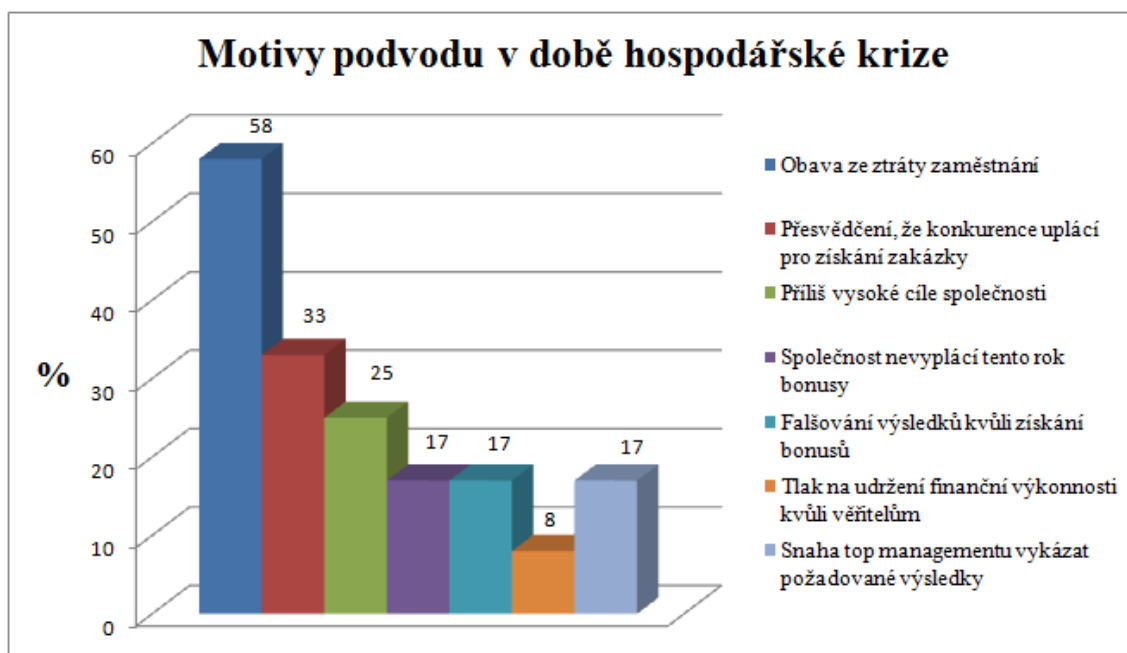
Obrázek č. 3 Trojúhelník podvodu podle PWC 2009

Zdroj: PricewaterhouseCoopers (2009)

Hospodářská recese se dotkla všech. Negativní dopad měla na pachatele podvodu, kteří kvůli ní byli více motivováni k podvodné činnosti a pravděpodobně i k falšování za pomoci účetnictví. Nejčastější motivy k podvodu shrnuje následující graf č 1.

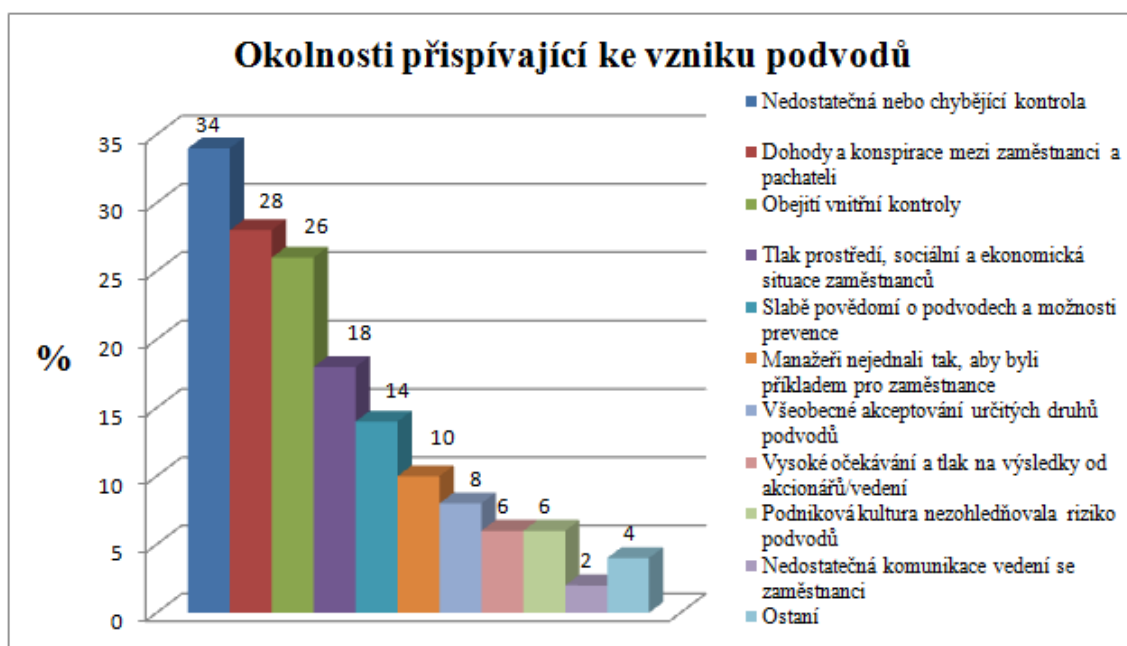
Graf č. 1 Motivy podvodu v době hospodářské krize

Zdroj: PricewaterhouseCoopers (2009)

Na další okolnosti zapříčiňující vznik podvodu a jejich procentní podíl se dotazoval průzkum společnosti Surveilligence. Následující graf č. 2 znázorňuje odpovědi respondentů.

Graf č. 2 Okolnosti přispívající ke vzniku podvodů

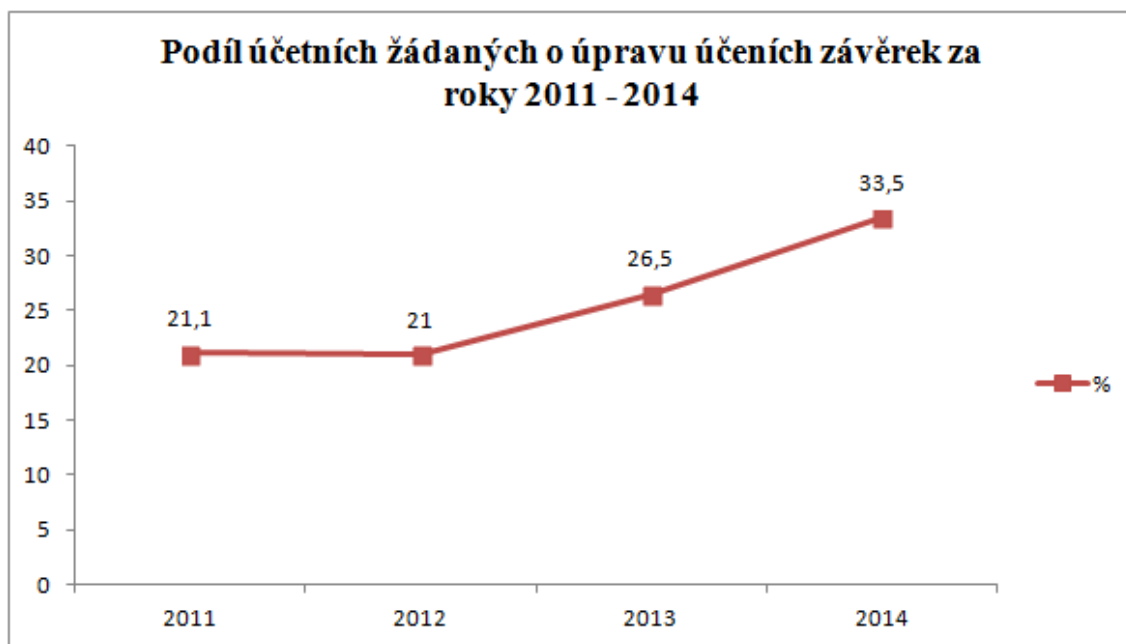

Zdroj: Vlastní zpracování podle Surveilligence, TPA Horwath, Asociace certifikovaných účetních (2011)

Závažnou okolností vedoucí k přítomnosti podvodné činnosti za pomoci účetnictví je požadavek vlastníků a manažerů, aby účetní upravila údaje v účetní závěrce. Úpadek morálních principů a hodnot se tak netýká jenom zaměstnanců, ale i zaměstnavatelů resp. podnikatelů. Jak vyplývá z průzkumu Komory certifikovaných účetních, za poslední roky stále přibývá počet firem, které žádají své účetní o zkreslení podkladů. Vývoj procentuálního podílu účetních, kteří se setkali s žádostí o úpravu účetních informací, na celkovém počtu účastníků průzkumů zobrazuje graf č. 3.

I když se podíl účetních, kteří byli požádáni o úpravu, mezi roky 2011 a 2012 snížil o 0,1 %, potenciálně se podle KCU stále jedná přibližně o 200 000 firem s účelně pozměněnou účetní závěrkou. A protože morálka podnikatelů se v dalších letech nezlepšila, může se jednat o více než 250 000 firem se zmanipulovanými účetními závěrkami.

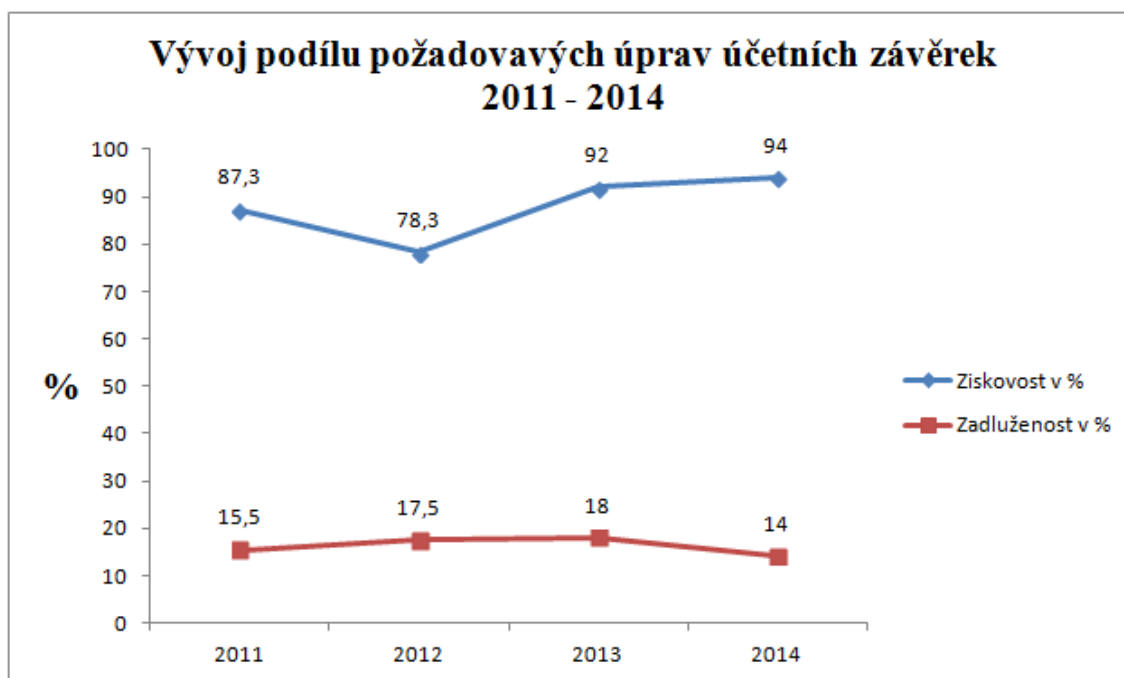
Graf č. 3 Podíl účetních žádaných o úpravu účetních závěrek za roky 2011 - 2014

Zdroj: Vlastní zpracování podle Komora certifikovaných účetních (2012; 2013; 2014; 2015)

KCU dále zjišťovala, čeho se požadované úpravy týkají. Převažují požadavky na úpravu ziskovosti firmy (výsledek hospodaření) a zadluženosti (výše závazků). Vývoj těchto dvou úprav účetní závěrky v letech 2011 až 2014 ukazuje následující graf č. 4.

Graf č. 4 Vývoj podílu požadovaných úprav účetních závěrek v letech 2011 - 2014

Zdroj: Vlastní zpracování podle Komora certifikovaných účetních (2012; 2013; 2014; 2015)

Důvodem manipulací je snaha získat nové finanční zdroje od bank a akcionářů nebo splnit rozpočty, na které se v mnoha případech váže variabilní složka platu manažerů. Další okolnost vedoucí k ovlivňování účetních výsledků přináší skutečnost, že podnikatelé stále vnímají účetnictví především z hlediska daňové povinnosti.

Z odpovědí respondentů také vyplývá, že údaje v rozvaze a výkazu zisku a ztráty lze do určité míry zmanipulovat. Výkaz, jehož údaje však zkreslit nejde, je přehled o peněžních tocích, který ale není povinnou součástí účetní závěrky.

Do průzkumu za roky 2013 a 2014 byla přidána otázka, zda si podnikatelé či vedení firem, kteří žádají úpravu účetních výsledků, uvědomují rizika takového jednání. V roce 2013 uvedli respondenti, že 51 % podnikatelů či manažerů si neuvědomuje dopady zkreslení účetní závěrky. Za rok 2014 se toto číslo zvedlo na 55,6 %. 29 % za rok 2013, resp. 21,1 % respondentů za rok 2014 odpovědělo, že si žadatelé o zkreslení dopady uvědomují. Na tuto skutečnost reagoval ve zprávě za rok 2013 Libor Vašek, předseda KCU: „Pokud 29 procent účetních shledává, že jejich management ví o rizicích spojených s manipulací účetních výsledků, znamená to, že jednají úmyslně nebo hrubě nedbale. Takové jednání nová úprava občanského práva a práva korporací posuzuje velmi přísně. Žádné pojištění odpovědnosti rovněž statutární orgány firem nepojistí

proti škodám vůči státu, věřitelům a investorům způsobeným úmyslně nebo nedbale. Velmi nás znepokojuje, že se situace v tomto směru i nadále zhoršuje.“ Ke zhoršující se situaci přispívá pravděpodobně fakt, že česká legislativa nedisponuje dostatečnými nástroji, které by zabránily manipulování s údaji v účetní závěrce, což si myslí 68 % respondentů do průzkumu za rok 2012.

Zajímavý je však také pohled na vývoj počtu respondentů v jednotlivých letech, který je přehledně shrnut v tabulce č. 9. Nabízí se otázka, zda snižující se počet respondentů neznačí vyšší počet zkreslených účetních závěrek a zda se účetní nesnaží nezapojením do průzkumu skrýt manipulace.

Tabulka č. 9 Vývoj počtu respondentů do ankety Komory certifikovaných účetních

	2011	2012	2013	2014
Počet respondentů	363	314	215	153

Zdroj: Vlastní zpracování podle Komora certifikovaných účetních (2012; 2013; 2014; 2015)

4.1.4 Způsoby odhalování podvodů

V oblasti odhalování podvodů sleduje PWC tři oblasti, které mohou podvod zjistit. Jedná se o firemní kontrolní systémy, podnikovou kulturu a oblasti mimo vliv vedení společnosti. Tabulka č. 10 zobrazuje nejčastější způsoby odhalení podvodu a ukazuje, že se snižoval počet podvodů odhalených náhodou ve prospěch podvodů zjištěných pomocí systémů řízení rizik nebo interním auditem, tedy v rámci firemních kontrolních systémů. V roce 2009 respondenti uvedli, že nižší počet podvodů odhalených interním auditem byl způsoben snižováním počtu zaměstnanců odpovědných za interní kontroly, což znamenalo oslabení vnitřních kontrol. Avšak 55 % podvodů bylo v tomto roce odhaleno jinak než za pomoci nástrojů k tomu určeným.

Odhalení jinak než systémy pro odhalování podvodů zahrnuje interní i externí varování nebo zapojení náhody. Podniky se v letech 2011 a 2018 už tolik nespolehaly na náhodu. V roce 2014 byl podíl podvodů odhalených systémy řízení rizik více než trojnásobný v porovnání se střední a východní Evropou i celým světem. I přesto studie uvádí, že je stále prostor pro zlepšování a navrhuje využívání automatického hlášení

podezřelých transakcí, anonymní informační linky a analytických metod, aby se ještě více snížil počet podvodů odhalených mimo vliv managementu.

Tabulka č. 10 Nejčastější způsoby odhalení podvodu v %

	Způsob	PWC 2009	PWC 2011	PWC 2014	PWC 2016	PWC 2018	S 2011
Firemní kontrolní systém	Interní audit	15	17	10	14	23	20,5
	System řízení rizik	20	21	30	18	27	45,5
	Automatické hlášení podezřelých transakcí	-	4	8	14	5	-
	Datová analýza	-	-	5	14	0	-
	Interní varování	10	8	15	0	27	56,8
Podniková kultura	Externí varování	15	0	5	3	5	13,6
	Anonymní informační linka	7	4	3	0	-	-
Oblast mimo vliv managementu	Náhoda	30	13	8	14	5	47,7

Zdroj: Vlastní zpracování podle PricewaterhouseCoopers (2009; 2011; 2014; 2016; 2018) a Surveillance, TPA Horwath, Asociace certifikovaných účetních (2011)

Tyto metody využívají české organizace minimálně. Jejich podíl nebyl do roku 2016 vyšší než 10 %. I přesto, že interní audit či vnitřní kontroly odhalují nejvíce podvodů, přestávají být v současné době dostatečně účinné. V roce 2016 však podíl podvodů odhalených datovou analýzou a monitorováním podezřelých transakcí vzrostl a v době,

kdy podvodné aktivity nechávají v datech specifické stopy, mohou být tyto způsoby odhalení velmi účinné a aplikované v reálném čase, protože jsou zcela automatizované. Průzkum roku 2018 však ukázal, že datovou analýzou nebyl objeven ani jeden podvod. V ČR stále nejsou nástroje jako datová analýza nebo whistle-blowing dostatečně využívány. Whistle-blowing neboli ohlašování podvodných jednání ze strany zaměstnanců může být méně využíváno v návaznosti na negativní dopady na oznamovatele a jeho nízké právní ochrany.

Žádný z podvodů nebyl v roce 2016 odhalen interním varováním či anonymní informační linkou i přesto, že téměř polovina společností sleduje podněty z anonymní informační linky. Tato skutečnost může značit neefektivní anonymní informační systém.

U průzkumu společnosti Surveilligence z roku 2011 zahrnuje údaj o odhalování podvodů pomocí interních varování i podvody, které byly odhaleny anonymní informační linkou, a údaj o externím varování obsahuje varování pouze od obchodních partnerů.

Oblastmi, ve kterých jsou podvody odhaleny, se zabýval průzkum společnosti Surveilligence v roce 2011. Vysoký počet podvodů v oblasti obchodu mohl být způsoben skutečností, že větší část účastníků působí v odvětví obchodu. Velký počet podvodné činnosti se vyskytuje i v oblasti nákupu. V roce 2014 byl do průzkumu PWC přidán do dotazovaných druhů hospodářské kriminality podvod v nákupním procesu a jeho výskyt uvedlo 29 % respondentů. V tabulce č. 11 je uveden podíl podvodů detekovaných v jednotlivých oblastech podniku.

Tabulka č. 11 Podíl podvodů v % podle oblastí organizace

Oblast	S 2011
Obchod	51,1
Nákup	22,2
Zásobování a skladování	17,8
Finance	15,6

Zdroj: Surveilligence, TPA Horwath, Asociace certifikovaných účetních (2011)

4.1.5 Pachatelé podvodů

Pro boj s podvodny je důležité zjistit, kdo podvodny páchá. Zda se jedná o interního či externího pachatele, na jaké pozici pachatel pracuje nebo jak dlouho ve společnosti pracuje. Jednotlivé průzkumy přichází i s návrhy typických podvodníků. Následující tabulka č. 12 zobrazuje jaký je podíl interních a externích pachatelů podvodů.

Tabulka č. 12 Podíl interních a externích pachatelů v % podle PWC

	2009	2011	2014	2016
Podíl interních pachatelů	50	67	49	43
Podíl externích pachatelů	45	-	51	54

Zdroj: Vlastní zpracování podle PricewaterhouseCoopers (2009; 2011; 2014)

V průzkumu PWC 2011 není uveden údaj podílu externích pachatelů. Lze usuzovat, že jejich podíl byl 33%. Pachatelé mimo podnik nejsou neméně nebezpeční, protože jak uvedl průzkum KPMG 2011 61 % interních pachatelů nepracuje samo. Mají komplice z řad osob mimo podnik, avšak nějak s podnikem spojených, například dodavatel nebo zákazník.

Zejména v roce 2009 byla větší pozornost věnována pachatelům podvodu a důvodům, které vedou k podvádění v době krize. Bylo zjištěno u PWC, že 70 % podvodů bylo spácháno pracovníky na nižších pozicích. Respondenti také uváděli, že vzrostla schopnost pachatelů podvod si odůvodnit a hlavním způsobem ospravedlnění je pocit, že „když to dělají jiní, tak je to v pořádku“. Nejčastějším motivem byl strach ze ztráty zaměstnání (58 %) a přesvědčení, že i konkurence upláčí pro získání zakázky (33 %). Na druhou stranu průzkum zmiňuje, že podvodny pracovníků na nižších pozicích jsou lépe odhalitelné než podvodny top managementu (10 %), které mohou zahrnovat zkreslování informací.

V roce 2011 se u průzkumu PWC zvýšil podíl interních podvodů, což může být následkem zhoršení morálky zaměstnanců, protože morálka zaměstnanců byla v 67 % uvedena jako nepřímý náklad podvodu. V roce 2014 průzkum přišel s návrhem

typického podvodníka. Jedná se o muže mezi 31 a 40 lety, který je zaměstnán ve společnosti od tří do pěti let. Pravděpodobně z řad středního či vyššího managementu. Zpráva z průzkumu přímo neuvádí snížení případů podvodů u nižších pracovních pozic, ale lze tak usuzovat jak ze zprávy, tak v důsledku odeznění hospodářské krize. Zajímavostí dále je, že v roce 2014 se na trojúhelníku podvodu z 86 % podílela příležitost u interních pachatelů, tedy pracovníci s pominutím krize už nebyli tolik motivováni k podvodu. Příležitost je však předpokladem pro uskutečnění podvodu, který je nejvíce pod kontrolou společnosti.

Tabulky č. 13 a 14 zobrazují srovnání jednotlivých skupin interních a externích pachatelů v letech podle PWC a Surveillence.

Tabulka č. 13 Podíl interních pachatelů podle pracovní pozice v %

Interní pachatel z řad	PWC 2009	S 2011
Top management	10	11,1
Střední management	20	33,3
Řadový zaměstnanec	70	63,2

Zdroj: Vlastní zpracování podle PricewaterhouseCoopers 2009, Surveillence, TPA Horwath, Asociace certifikovaných účetních (2011)

V průzkumu PWC byly interní pachatelé rozděleni pouze na výše uvedené tři skupiny, zatímco u S 2011 odpovídali respondenti v jedné otázce jak na interních, tak na externí skupiny pachatelů. Nižší podíl pachatelů z řad top manažerů však neznamená, že by tito zaměstnanci nepodváděli. Svědčí to o tom, že jejich podvody jsou velice těžko odhalitelné ve srovnání s podvodním jednáním řadových zaměstnanců. Top manažer může být zapleten do zkreslování účetních údajů, což jsou podvody nesnadno detekované.

Tabulka č. 14 Podíl externích pachatelů podle skupin v %

Externí pachatel	PWC 2009	PWC 2011	PWC 2014	PWC 2016	S 2011
Zákazník	33	43	17	25	-
Zprostředkovatel	56	< 16	22	17	-
Dodavatel	11	29	9	10	13,3

Zdroj: Vlastní zpracování podle PWC (2009; 2011; 2014; 2016), Surveilligence (2011)

Pachatelé uvnitř společností mají sice informace a znají prostředí podniků, ale zprostředkovatelům podniky důvěřují a jejich práci je složitější kontrolovat, protože pracují samostatně. Pokles podvodů spáchaných zprostředkovateli lze vysvětlit jejich lepším výběrem u firem.

Společnost KPMG se zaměřila na pachatele zaměstnaneckých podvodů. Výsledkem jejich výzkumu je profil typického pachatele. Tabulka č. 15 srovnává světového a českého typického pachatele s typickým pachatelem podle společnosti PWC.

Tabulka č. 15 Srovnání typických pachatelů podvodů podle KPMG a PWC

	Celosvětový typický pachatel podle KPMG	Český typický pachatel podle KPMG	Typický pachatel podle PWC
Pohlaví	muž	muž	muž
Věk	36 - 45	46 - 55	31-40
Pozice	vyšší management	řídící či vedoucí	střední či vyšší management
Doba pracovního poměru	déle než 5 let	méně než 6 let	3 – 5 let
Ostatní	pracuje ve finančním oddělení či v souvislosti s financemi	pracuje ve skupině s pomocí přátel, příbuzných či milenců	má vysokoškolský titul

Zdroj: Vlastní zpracování podle PricewaterhouseCoopers (2014); KPMG (2011; 2013)

Jak je patrné z tabulky č. 15, český pachatel se liší od celosvětového typického pachatele. Pachatel v ČR je podle KPMG starší, ale podle PWC může být i mladší. I doba pracovního poměru českého a světového typického pachatele se liší. Ve světě bylo nejvíce pachatelů zaměstnáno ve společnosti více než pět let. Co však mají oba čeští typičtí pachatelé společného, je jejich pozice v podniku a doba práce pro firmu v době podvodu.

4.1.6 Postupy a reakce po odhalení podvodu

Způsob, jakým firmy reagují na zjištěné podvody, může ovlivnit další boj s podvodným jednáním. Většina případů podvodného jednání není oznámena veřejně ani uvnitř organizace. Přitom oznámení podvodu zaměstnancům i veřejnosti a komunikace o jeho výskytu, může dát jasný signál potenciálním interním i externím pachatelům, že podnik nebude za žádných okolností neetické a podvodné jednání tolerovat. Důvodem nezveřejňování informace o výskytu podvodu je obava ze ztráty dobrého jména a dobré pověsti společnosti.

Postupy společností proti pachatelům podvodů nejsou ve všech průzkumech stejně propracovány. Všechny průzkumy však uvádí, že většina interních pachatelů je po odhalení podvodu propuštěna. Následující tabulka shrnuje postupy respondentů vůči pachatelům podle průzkumu PWC.

Průzkum roku 2009 ukazuje, že společnosti řešily interní podvody propuštěním (80 %), trestním či občanskoprávním řízením (60 %), varováním či důtkou (20 %). Kladně je hodnocena skutečnost, že u každého případu podvodu bylo nějakým způsobem postupováno proti pachateli, nastala tedy změna oproti roku 2007, když v 12 % případů společnosti nepodnikla žádnou akci.

V roce 2011 se průzkum zmiňuje pouze o případech interních podvodů vyřešených propuštěním (81 %) a o každém druhém podvodu byla informována policie. Následující průzkum ukázal, že se zvýšil počet případů interních podvodů řešených propuštěním pachatele (91 %). I když je velký počet interních pachatelů potrestán propuštěním, není po nich požadována náhrada škody a dokonce je jim dáno doporučení do dalšího zaměstnání. Budoucí zaměstnavatel se tedy vůbec o podvodném jednání nemusí dozvědět. Podání trestního oznámení zaujímal 46% podíl a kroky v občanskoprávním řízení podíl 36%. Negativním bylo zjištění, že v 9 % případů nepodnikla společnost

žádné opatření vůči interním pachatelům. Celkově průzkum kladně hodnotí radikální postupy vůči pachatelům, na druhou stranu ale připomíná důležitost prevence. Tabulka č. 16 shrnuje postupy společností.

Tabulka č. 16 Postupy organizací proti pachatelům v %

	Postup	PWC 2009	PWC 2011	PWC 2014
Externí pachatel	Žádný	0	-	-
	Oznámení příslušnému úřadu	44	-	-
	Trestněprávní či občanskoprávní řízení	78	86	83
	Ukončení obchodního vztahu	67	71	70
Interní pachatel	Žádný	0	-	9
	Oznámení příslušnému úřadu	10	-	5
	Trestněprávní či občanskoprávní řízení	60	každý druhý podvod	trestněprávní 46 občanskoprávní 36
	Propuštění	65	81	91
	Varování či důtka	20	-	5

Zdroj: Vlastní zpracování podle PricewaterhouseCoopers (2009; 2001; 2014)

V roce 2014 byli respondenti průzkumu PWC dotazováni na reakci, která následovala po odhalení podvodu. 80 % uvedlo využití vnitřních zdrojů k internímu vyšetřování, 22 % kontaktovalo externího právního poradce, 11 % zapojilo specialistu na forenzní vyšetřování, 9 % se radilo se svým auditorem a 6 % čekalo, zda se objeví další náznaky potenciálního podvodného jednání.

Průzkum KPMG pro střední a východní Evropu z roku 2012, zahrnující i ČR, odhalit nejčastější reakce na odhalení podvodného jednání. Ve sto procentech případů došlo k šetření, 86 % ke zlepšení řízení rizika podvodné činnosti, 77 % k internímu

disciplinárnímu řízení, v 77 % k vyhodnocení ztrát a v 59 % k soudní žalobě. Řada organizací využila služeb externích poradců. V jednotlivých zemích spadajících do regionu střední a východní Evropa se přijaté kroky po detekci podvodu lišily a reakce v ČR byly velmi slabé. Pouze polovina českých společností podnikla opatření nad rámec vyšetření podvodu.

Průzkum společnosti Surveilligence zjišťoval důvody, proč organizace nevyvodily právní důsledky vůči pachateli. Respondenti se odvolávali na nedostatek důkazů (23,7 %), potrestání bylo dostatečné (23,7 %), mimosoudní dohodu (23,7 %), vysoké náklady na soudní spor (18,4 %), zdlouhavost procesu od odhalení po odsouzení (13,2 %), nedůvěru ve spravedlivý soudní proces (10,5 %), negativní publicitu (7,9 %), ostatní (23,7 %). Respondenti odpovídali také na to, jaký byl podíl vyšetřovaných podvodů z celkového počtu podvodů odhalených. V 38,8 % bylo vyšetřováno 75 % odhalených podvodů, ale 16,3 % zjištěných podvodů nebylo nijak vyšetřeno. V 22,4 % odpověděli kontaktovaní řídicí pracovníci, kteří by měli mít poznatky o výskytu podvodného jednání a o kontrolních mechanismech organizace, že neví, protože nemají dostatečné informace. Nejčastěji se na vyšetřování podílel člen vedení společnosti, finanční (účetní) oddělení, interní audit a vlastník společnosti.

4.1.7 Prevence a vnímání rizika podvodu

V roce 2009 byl průzkum společnosti PWC zaměřen i na změny v prevenci, které respondenti provedli v reakci na změny v ekonomickém prostředí. Společnosti zvýšily důraz na interní audit (53 %), zaměřily se na dodatečné procesy při prověřování zákazníků (40 %), zvýšily důraz na etiku (41 %), revidovaly interní pravidla (39 %), přehodnotily finanční cíle (33 %), podnikly dodatečné procesy při přijímání a propouštění zaměstnanců (27 %), využívaly častěji forezních nástrojů (12 %), ale v 22 % neučinily žádné změny.

Průzkumy zdůrazňují důležitost hodnocení rizik podvodů při prevenci podvodných jednání. V roce 2009 a 2011 u společnosti PWC odpovídali respondenti na to, jak často provádí hodnocení rizik. Následující tabulka č. 17 shrnuje jejich odpovědi.

Tabulka č. 17 Frekvence hodnocení rizik dle PWC v %

Frekvence hodnocení	2009	2011	2016
Vůbec	30	33	14
Ročně	29	30	38
Půlročně	16	12	12
Čtvrtletně	15	12	10
Měsíčně	4	-	-
Častěji	-	4	6
Nevím	-	9	13

Zdroj: Vlastní zpracování podle PricewaterhouseCoopers (2009; 2011; 2016)

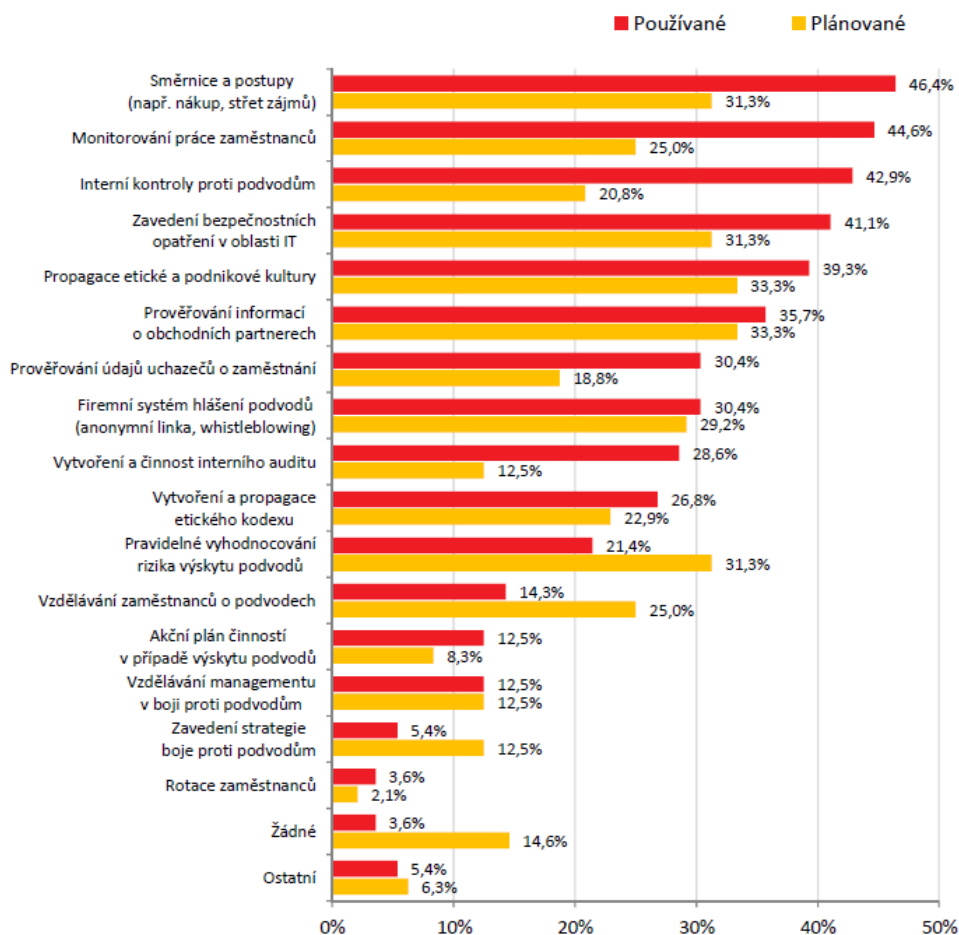
Průzkum z roku 2011 uvádí hlavní důvody neprovedení hodnocení rizik – nedostatečná přidaná hodnota tohoto nástroje (57 %) a neznalost obsahu tohoto pojmu (21 %). To dokazuje, že české společnosti mají velmi malé povědomí o této problematice. Podle průzkumu společnosti KPMG se v období 2009 – 2010 investovalo v regionu střední a východní Evropa (kam je zařazena i Česká republika) do následujících oblastí řízení rizika podvodné činnosti: zlepšení stávajících kontrolních mechanismu, větší organizační zaměření na prevenci podvodné činnosti, posílení firemní kultury, vyhodnocení rizika, navržení/zavedení interních směrnic. Podíl investice, které směřovaly v ČR do zlepšení účinnosti stávajících kontrolních mechanismů, byl o 14 % nižší než v dané oblasti.

V roce 2016 a 2018 byly zahrnuty do průzkumu i otázky na compliance program. Jedná se o nastavení firemní kultury s vazbou na dodržování právních předpisů a etiky. V roce 2016 uvedlo 86 % respondentů využívání compliance programu a i když je toto číslo vysoké, stále existuje prostor ke zlepšení. Nejvíce (83 %) používají firmy v compliance programu interní audit, následuje manažerský reporting (52 %) a monitorování podnětů z anonymní linky (42 %). 79 % dotazovaných si myslí, že jsou etické hodnoty jasně stanoveny a sděleny. Stále se však mohou objevit nesoulady mezi přístupem vedení a realitou ve firmě.

Compliance program v průzkumu z roku 2018 již uvedlo jako zavedený 91 % respondentů. Využití interního auditu pak vzrostlo na 89 % a manažerský reporting na 54 %. V 34 % nese odpovědnost za fungování compliance programu vedoucí oddělení compliance nebo generální ředitel v 25 %. Hlavními důvody k zavedení směrnic je pak zabránění podvodným jednáním, dodržování předpisů v daném odvětví nebo kybernetická bezpečnost.

Respondenti do průzkumu společnosti Surveilligence byly tázáni na preventivní opatření, která používají a která plánují používat. Jak je patrné z následujícího obrázku č. 4, nejčastější odpovědi používaných opatření byly směrnice a postupy, monitorování zaměstnanců, interní kontroly proti podvodům, bezpečnostní opatření v oblasti informačních technologií a propagace firemní kultury. Naopak respondenti nejvíce plánují přijmout opatření v oblasti firemní kultury, vyhodnocování rizik, směrnic nebo vzdělávání zaměstnanců. Neměli by však všichni účastníci průzkumu odpovědět, že mají zavedené směrnice, etickou a podnikovou kulturu, etický kodex, pravidelné vyhodnocování rizik podvodů?

Obrázek č. 4 Kontrolní opatření používaná a plánovaná

Zdroj: Surveilligence, TPA Horwath, Asociace certifikovaných účetních (2011)

Na závěr průzkumů společnosti PWC se uvádí srovnání vnímání společnosti v oblasti vývoje hospodářské kriminality v následujících dvou letech a jakým podvodům si myslí, že budou čelit s realitou výskytu jednotlivých druhů hospodářské kriminality. Společnost Surveilligence se ptala na podvody, které jsou podle účastníků průzkumu nejškodlivější pro společnost. Následující tabulka č. 18 ukazuje vývoj srovnání vnímání rizika a reality výskytu s vnímáním škodlivosti podvodu pro společnost u nejčastějších typů hospodářské kriminality.

Tabulka č. 18 Srovnání vnímání (V) rizika podvodu s realitou (R) výskytu a závažností pro společnost v %

	PWC 2009		PWC 2011		PWC 2014		PWC 2016		S 2011
	V	R	V	R	V	R	V	R	Závažnost podvodu
Korupce a uplácení	12	30	30	21	30	27	21	22	82,2
Majetková zpronevěra	13	60	27	75	45	80	31	61	20,7
Účetní podvod	8	50	8	21	12	11	7	21	27,6
Počítačová kriminalita	-	-	30	13	34	31	36	35	15,5
Praní špinavých peněz	-	-	-	-	17	27	12	18	39,7

Zdroj: Vlastní zpracování podle PricewaterhouseCoopers (2009; 2011; 2014;2016), Surveilligence, TPA Horwath, Asociace certifikovaných účetních (2011)

Průzkum ukazuje, že společnosti příliš neočekávají, že by se jich majetková zpronevěra mohla týkat, i přesto kolik případů zpronevěry se vyskytuje. Znepokojující je, že vnímání rizika účetního podvodu nebylo v letech 2009, 2011 a 2016 příliš vysoké ve srovnání s počtem případů, se kterými se respondenti setkali. Pouze u počítačové kriminality převyšuje procento vnímání rizika jeho reálnou hodnotu, i když se hodnoty vyrovnávají.

4.2 Analýza podvodů ve vazbě na návrhy kritérií protiprávního jednání

Následující část práce přináší konkrétní případy soudních řízení, která se zabývaly porušením §254 Zkreslování údajů o stavu hospodaření a jmění, Zákona č. 40/2009 Sb. Při analýze nebylo hlavní informací, jak soudní řízení skončilo, ale zásadní využití mělo konkrétní způsob porušení zákona. Dále bylo snahou ověřit, zda se u konkrétních podvodných jednání objevila některá z následujících navržených kritérií podvodných jednání rozdělených dle jednotlivých prvků trojúhelníku podvodů:

1.Motivace

- Dodržet stanovené cíle
- Získat finanční zdroje
- Dosáhnout plánovaných výsledků
- Přežít hospodářskou krizi
- Udržet si zaměstnání
- Získat odměny závislé na dosažení cílů
- Zlepšit životní styl nebo si ho udržet v době hospodářské recese
- Vůbec výskyt příležitosti k podvodnému jednání
- Udržet dobré jméno a podvést za pomoci zkreslení účetních informací

2.Příležitost

- Pravomoci, odpovědnost a samostatnost manažerů a vložená důvěra
- Přístup k potřebným informacím
- Nedostatečné nastavení nástrojů detekce
- Nedostatečná prevence a řízení rizik
- Snížení počtu zaměstnanců interního auditu v době hospodářské krize a oslabení interních kontrolních mechanismů
- Snížení ostražitosti managementu

- Žádná nebo nedostatečná reakce na již odhalené podvody
- Neefektivní soudnictví a legislativa v oblasti boje s podvody
- Nedostatečné vnímání nebezpečí chyb a podvodů

3. Odůvodnění

- Všeobecné akceptování určitých druhů podvodů
- Tolerance určitých podvodů z minulého režimu
- Představa, že konkurence také podvádí
- Majitelé a členové vedení se chovají neeticky, proto tak mohou činit i ostatní zaměstnanci
- Přesvědčení, že manipulace účetních dat patří k běžné praxi
- Pocit, že pachatel podvádí pro dobro svoje či společnosti
- Skutečnosti, že všichni podvádí, tak já mohu také.

4.2.1 Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 5. 2017, sp. zn. 5 Tdo 614/2017

Nejvyšší soud rozhodoval dne 31. 5. 2017 o dovolání obviněné M. Š., která byla soudy nižších stupňů uznána vinnou přečinem zkreslování o stavu hospodaření a jmění dle §254 ods. 1, ods. 3 trestního zákoníku a zločinem zpronevěry. Obviněná pracovala jako účetní a hlavní ekonom v obchodní společnosti RATH Žárotechnika, spol s r.o. a v období mezi 17. 12. 2007 až 31. 07. 2012 měla do účetnictví vkládat doklady o výdajích, které nebyly skutečnými výdaji, provádět chybné a nepravdivé účetní operace, což vedlo k neoprávněnému odčerpání finančních prostředků a poškození jediného společníka firmy, u které byla zaměstnána, Obvinění se týkalo i zvyšování nákladů obchodní společnosti a snižování zisku, a to nejméně o částku ve výši 704 341,13 Kč. Dále si pachatelka neoprávněně присvojila peněžní prostředky společnosti RATH a způsobila škodu nejméně ve výši 586 105,13 Kč, čímž uvedla svého zaměstnavatele v omyl. Na základě zadání nepravdivých výdajů do účetní evidenci připravila společnost o nejméně 186 105,13 Kč.

V dovolání obviněná uváděla nesouhlas se správností posouzení subjektivní a objektivní stránky trestných činů a nedostatečným prokázáním provinění. Zmínila bod obvinění, kdy měla v prosinci 2007 přisvojit částku 26 000 Kč z účtu poškozené společnosti, ale hned druhý den vložila peněžní obnos zpět do pokladny. Dle obviněné se tedy nejedná o přisvojení, ale nanejvýš o neoprávněné užití cizí věci, při němž nevznikla žádná škoda. Také ji nebylo dostatečně prokázáno, že další sumy ve výši 5 000 Kč a 10 000 Kč vybrala z účtu poškozené společnosti a nevložila do pokladny. Argumentem proti vybrání z pokladny částky 4 140, 70 Kč bylo, že nemohla takovou částku vybrat, protože již neexistovaly haléřové mince. Soudní zástupně se k dovolání vyjádřil a uvedl, že byl naplněn úmysl přisvojit si cizí věc.

Z informací dostupných se soudního řízení lze vyvodit následující kritéria protiprávního jednání v členění dle jednotlivého prvku trojúhelníku podvodu:

1. Motivace

Obviněná pravděpodobně měla motiv získání finančních prostředků s vidinou zlepšení či udržení svého životního stylu a podmínky v poškozené společnosti ji k tomu dávaly příležitost.

2. Příležitost

Jednalo se o osobu pracující na pozici s pravomocemi, odpovědností a samostatností a vloženou důvěrou. Měla přístup k potřebným informacím. V obchodní společnosti zřejmě neprobíhala dostatečná preventivní opatření proti podvodu a minimální vnímání rizika podvodu. Pravděpodobně pokud se jí povedlo podvodné jednání jednou, při další příležitosti to zkusila znovu.

3. Odůvodnění

Lze si představit, že si obviněná odůvodnila své činy tím, že některé podvody jsou všeobecně akceptovány a dějí se i v jiných firmách.

4.2.2 Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 10. 5. 2016, sp. zn. 5 Tdo 332/2016

Obviněného Ing. E. M. uznal soud vinným zejména zločinem zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby, ale dle §254 ods. 1 trestního zákoníku hlavně v bodě ohrožení včasného a řádného vyměření daně a uvedení nepravdivých účetních

dokladů. Pachatel jako jednatel společnosti EGEMA, s. r. o. v roce 2005 nechal zahrnout do účetnictví společnosti padělky faktur od společnosti DZA Brno, s. r. o. s cílem neoprávněně zkrátit daň z přidané hodnoty (dále DPH) a uplatnit nadměrné odpočty této daně a zároveň zkrátit daň z příjmu právnických osob za rok 2005. Dále nechal vypracovat nepravdivá přiznání k DPH a přiznání k DPPO. Obviněný věděl o tom, že ke skutečnému plnění služeb či zboží nedošlo a bylo realizováno jinými subjekty za nižší částky a některé byly hrazeny hotově bez řádné fakturace, čímž nemohlo na straně skutečného dodavatele zboží či služeb dojít k úhradě příslušné DPH a DPPO. Celkem se jednalo o 20 fiktivních faktur v účetním období 2015 a pak ještě následovaly dvě faktury za účetní období 2016, za které byla špatně vypočítána daň z příjmu právnických osob (dále DPPO). Dle znaleckého posudku bylo zjištěno, že ve zdaňovacím období roku 2015 byla společnosti zkrácena DPPO částkou 4 533 874,80 Kč a DPH sumou 2 729 852 Kč a neoprávněně získán nadměrný odpočet DPH ve výši 538 153,40 Kč, za zdaňovací období roku 2016 se jednalo o částky (ve stejném pořadí jako v předchozím roce) DPPO 1 371 789,30 Kč, DPH 597 820 Kč a neoprávněně inkasován nadměrný odpočet 488 180 Kč. Soud také zkoumal, zda to byl právě obviněný, kdo zahrnul do účetnictví nepravdivé účetní doklady, když účetnictví společnosti EGEMA zajišťoval svědek O. K. na základě přidělené plně moci, na kterého se obviněný snažil přenést trestní odpovědnost.

Z hlediska prvků spáchání podvodu:

1. Motivace

Jasným úmyslem bylo získání finančních zdrojů z nadměrných daňových odpočtů a vůbec příležitost ke spáchání podvodného jednání, která mohla vzniknout tím, že některé faktury byly skutečným dodavatelům hrazeny v hotovosti. Dalším stimulem mohlo být i dosažení stanovených cílů společnosti za pomoci finančních prostředků získaných z nadměrných odpočtů.

2. Příležitost

I v tomto případě pachatel využil svých pravomocí, samostatnosti a přístupu k potřebným informacím bez jakéhokoli omezení ve formě nástrojů detekce, které ale mohl obejít z důvodu, že byl jediná osoba jednatel za společnost. Pravděpodobně nízké vnímání rizika odhalení přineslo příležitost k podvodu.

3. Odůvodnění

Zde by se na pachatele dala vztáhnout většina vybraných variant odůvodnění. Představa, že jiné společnosti také upravují své daně a patří to k běžné praxi či pocit, že vlastně udělal něco pro dobro společnost.

4.2.3 Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 17. 9. 2014, sp. zn. 5 Tdo 1016/2014

Ing. J. K. podnikající jako fyzická osoba v oblasti provozování čerpacích stanic s palivy a mazivy, zemědělství a zahradnictví, služeb v lesích či ubytovacích služeb se provinil proti zákonu tak, že v období roků 2007 a 2008 uplatnil v účetnictví vydané faktury společnosti PRUM STAV XX, s. r. o. a k nim vystavené výdajové pokladní doklady sloužící k dokumentaci předání fakturovaných částek. Celkem 38 fiktivních faktur a pokladní doklady za obě období měly být důkazem výdajů za úklidové služby v provozovnách řetězce Penny Market v rámci ČR. Avšak jednateli společnosti PRUM STAV XX, s. r. o. skončil přechodný pobyt na území ČR v první polovině roku 2006 a osoba K. Š. oprávněná jednat ve věci byla osobou neexistující a její zmocnění k zastupování obsahuje zfalšované ověření podpisů. Oprávnění k zastupování bylo vydáno na základě fiktivních účetních dokladů. Celkem si pachatel snížil daňovou povinnost za obě zdaňovací období u daně z příjmu fyzických osob o částku 474 336 Kč a uplatnil neoprávněně daň na vstupu ve výši 424 636 Kč. Vyjádření státního zástupce potvrzuje úmysl obviněného, který vědět, že eviduje v účetnictví nepravdivé faktury. Ing. J. K. žádal o zkoumání účetnictví společnosti, která vystavila faktury za úklidové služby, avšak o její činnosti neexistují administrativní podklady, finanční úřad evidoval ukončení působení a zastupující osoby mají sklony k páchání majetkové trestné činnosti.

Pohled na jednotlivé prvky trojúhelníku podvodu:

1. Motivace

Za stimul k podvodnému jednání lze považovat samotnou možnost ho uskutečnit a zřejmý cíl získání peněžních prostředky pravděpodobně pro vlastní využití.

2. Příležitost

Tento příklad podvodu se jedná o podnikající fyzickou osobu, která ve své činnosti neměla nad sebou např. vlastníky společnosti se zájmem nastavení nástrojů a kontrol ve vazbě na prevenci a detekci podvodů. Opět se jedná o osobu s pravomocemi, odpovědností, samostatností a přístupem k informacím.

3. Odůvodnění

Pachatel již zřejmě neměl žádný pocit, že by činil protizákonné skutky a zavedl podvod do své praxe.

4.2.4 Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 7. 10.2015, sp. zn. 5 Tdo 1154/2015

Obviněnou M. P. uznal soud vinou za zkreslování údajů o stavu hospodaření a jmění, když jako zaměstnankyně společnosti Prefa Hubenov s. r. o. pracující na pozici fakturantka a skladová účetní prováděla v období minimálně od 6. 5. 2010 do 8. 7. 2011 vědomé zásahy do účetního programu POHODA. V již zaúčtovaných daňových pokladních dokladech a fakturách měnila datum vystavení dokladů, datum platby a splatnosti tak, že již zaplacené faktury vykazovala jako neuhrazené. Jejím úmyslem bylo skrytí skutečného stavu pokladny. Svým podvodným jednáním znemožnila zjistit narůstající manko v pokladně, které k datu 11. 7. 2011 dosáhlo výše 329 786 Kč. Obviněná byla zproštěna obžaloby za přečin zpronevěry.

Jednotlivé prvky trojúhelníku podvodu:

1. Motivace

Jak uvádí usnesení nejvyššího soudu, pachatelka chtěla utajit stav pokladny. Pravděpodobně z důvodu udržet si zaměstnání či dodržet stanovené cíle.

2. Příležitost

Přístup k potřebným informacím z oblasti faktur a nedostatečná prevence a nástroje kontroly její práce jí daly možnost k provedení podvodného jednání. Svoji roli mohlo sehrát i nedostatečné vnímání rizika podvodu.

3. Odůvodnění

Své jednání si mohla obviněná ospravedlnit pocitem konání dobra sama pro sebe a možná i viděla, že její nadřízení se chovají neeticky a tak i ona smí jednat podvodně.

4.2.5 Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 3. 2017, sp. zn. 5 Tdo 1425/2016

Usnesení Nejvyššího soudu obsahuje informace ve věci obviněného J. H., který byl uznán vinným pokusem zločinu zkreslování údajů o stavu hospodaření a jmění také dle §254 ods. 1 trestního zákoníku, zejména v bodě provinění změny, zničení, poškození či učinění nepotřebnými nebo zatajením účetních knih, zápisů nebo jiných dokladů. V tomto případě se na pokusu podíleli spolupachatelé Ing. M. K. a P. T.

Pachatelé se domluvili a v roce 2011 začali realizovat změny ve struktuře obchodní společnosti INEX CS, a. s. a současně tak odstranili účetnictví a související evidence, které byla společnost povinna vést dle zákona č. 563/1991 Sb., o účetnictví a dalších účetních předpisů. Za cíl si kladli ukončení činnosti obchodní společnosti avšak způsobem, který právní úprava nepředpokládá a je nežádoucí. Ukončení provedli tak, že v září 2011 formálně prodali 415 ks akcií společnosti novému akcionáři společnosti SABROSA, a.s., jejímž jediným členem představenstva byl obviněný P. T. a jediným akcionářem obviněný Ing. M. K. Uskutečnili další změny v představenstvu a dozorčí radě, změny byly však realizovány pouze formálně a ve skutečnosti k žádným nedošlo. Změny měly zakrýt záměr ukončit činnost společnosti INEX CS, a.s. a zabránit věřitelům možnosti zjistit rozsah pohledávek a skutečnosti, zda budou uspokojeny. Dle zjištění měla společnost INEX k září 2011 závazky ve výši 19 552 290,41 Kč a následní postupování pohledávek nebylo zachyceno v účetnictví a vedlo ke snížení finančních prostředků, které mohly být využity k uspokojení závazků vůči věřitelům. Znalecký posudek informoval o vedení účetnictví v období od 8. 9. 2011 do 19. 12. 2011 a v následujícím období již společnosti nic neúčtovala a neprovedla inventarizaci majetku. Nedošlo ani k zaúčtování výnosů z postoupení pohledávek přesahujících hodnotu 7 mil. Kč.

Obviněný J. H. v dovolání sděloval, že účetnictví bylo po údajném prodeji akcií k dispozici a naznačil, že si P. T. účetnictví nepřevzal a na zanesení důležitých změny podniku do účetnictví již neměl vliv. Spolupachatelé tvrdili, že jeden účetnictví nepředal, druhý, že účetnictví předal, ale nebylo převzato.

Pokud se na tento případ podíváme z pohledu trojúhelníku podvodů:

1. Motivace

Stimulem k podvodnému jednání mohlo být udržení představy dobrého jména společnosti za pomoci zkreslení účetních informací, či spíše jejich zatajením, a ukončit činnost podniku bez možnosti uspokojení pohledávek věřitelů a získání odměny pro osobní využití pachatelů.

2. Příležitost

Možnost provedení podvodného jednání se jeví jako jasná vzhledem k tomu, že obvinění byli vysoce postaveni v obou zainteresovaných firmách. Měli pravomoci, odpovědnost, samostatnost a potřebné informace. O nastavení nástrojů detekce a prevence podvodů v tomto případě zřejmě nemá smysl uvažovat. Tyto nástroje by museli nastavit sami obvinění.

3. Odůvodnění

Zdůvodněním mohl v této situaci být pocit, že podvodem prospějí sobě a že v tom jsou společně.

4.2.6 Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 03. 2018, sp. zn. 5 Tdo 381/2018

Nejvyšší soud rozhodoval o dovolání obviněného J. F., který byl v roce 2009 uznán vinným činem zkreslování údajů o stavu hospodaření a jmění proto, že jako jednatel a společník obchodní společnosti FIDA servis, s. r. o. zatajil její kompletní účetnictví. J. F. věděl o závazcích přesahující finanční možnosti firmy, včetně dluhu v částce 44 439,40 eur (v přepočtu 1 117 873,10 Kč) a chtěl se zbavit odpovědnosti. S účetnictvím naložil neznámým způsobem a svůj čin se pokusil zakrýt převodem obchodního podílu, jenž byl pouze formální, neboť kupující nezaplatil kupní cenu, nepřevzal účetnictví a jednalo se o osobu bez zájmu podnikat v ČR, kde byla pouze jako turista, a nevěděla o převodu. Tímto jednáním pachatel poškodil věřitele tak, že

znemožnil uspokojení pohledávky. V dovolání J. F. zmiňoval specifikaci soudu nižšího stupně ohledně osob, před kterými zatajil účetnictví, na kontrolní nebo daňové orgány a tímto činem se neprovinil. Nejvyšší soud zdůraznil, že zatajení se týká i osob, pro které se stanou účetní podklady nedostupné, tedy primárně pro věřitele společnosti FIDA servis, s. r. o.

Analýza z hlediska trojúhelníku podvodů přináší:

1. Motivace

Hlavním motivem k podvodnímu jednání bylo podvést za pomoci zkreslení až úplného zatajení účetních informací. Pachatel si chtěl udržet dobré jméno tím, že nedovolí odhalení dluhů, a udržet si možnost pracovat dále např. jako jednatel v jiné společnosti.

2. Příležitost

Opakující se příležitostí v jednotlivých případech podvodu jsou udělené pravomoci a odpovědnost pachatele, do něž by vložena důvěra. Také skutečnost, že odpovědná osoba není nijak kontrolována a prověřována od majitelů či ostatních společníků entity. Zde lze vidět příležitost i v představě pachatele o neefektivní legislativě v boji s podvody a neuvědomění si možnost odhalení.

3. Odůvodnění

Pachatel si pravděpodobně odůvodnil své činy tím, že podvádí pro dobro své i společnosti, která pak nebude muset nést odpovědnost za dluhy a hradit je.

4.2.7 Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 21. 3. 2018, sp. zn. 5 Tdo 1138/2017

Jednatelka společnosti AUTOHANDL, s. r. o. M. H. byla uznána vinou přečinem zkreslování údajů o hospodaření a jmění. Celý případ se stále prošetřuje, pro analýzu je však důležité, že do sbírky listin obchodního rejstříku obviněná nevložíla výkazy o výsledku hospodaření za kalendářní roky 2009 a 2010. Svým jednáním neposkytla věřitelům společnosti potřebné informace o ekonomickém stavu společnosti, který se zhoršoval, a znesnadnila jim rozhodování o dalším postupu při vymáhání pohledávek a realizaci svých práv. Dále M. H. nechala v červenci 2012 připravit smlouvu o převodu

obchodního podílu na občana Slovenské republiky maďarské národnosti R. R. (dle skutečnosti však bezdomovce) a změně jednateleství zpětně k datu 4. 7. 2011, přestože ke změně fakticky nedošlo. Nejvyšší soud při hodnocení dovolání uvedl, že samotné nevložení listiny do sbírky listin v rozporu se zákonem zakládá trestní odpovědnost osoby, jenž tuto povinnosti nesplnila, až v případě, že k znaku skutkové podstaty trestného činu zkreslování údajů o stavu hospodaření a jmění přistoupí ohrožení nebo omezení jiného na právech.

Obviněná z pohledu prvků trojúhelníku podvodu našla:

1. Motivaci

Jelikož do sbírky listin nebyly vloženy výkazy za roky z let hospodářské krize, pravděpodobně se pachatelka snažila přežít krizové období a udržet dobré jméno za pomoci zkreslení respektive zatajení přesných účetních informací.

2. Příležitost

Obviněná měla přístup k potřebným informacím, jako jednatelka disponovala pravomocemi, odpovědností a samostatností a důvěrou. Její práce s největší jistotou nepodléhala žádným kontrolám či procesům řízení rizika podvodu.

3. Odůvodnění

Obhájení si podvodného jednání mohlo probíhat na základě všeobecného akceptování určitých druhů podvodů či skutečnosti, že manipulace s účetními daty patří k běžné praxi.

4.2.8 Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 2. 2018, sp. zn.

5 Tdo 1027/2017

Jednatele společnosti LM SYSTÉM GROUP s. r. o. M. H. soud obvinil z přečinu zkreslování údajů o stavu hospodaření a jmění. Z důvodu nezajištění řádného vedení účetnictví a skladové evidence včetně sestavování inventarizačních zápisů tak, aby věrně zobrazovalo skutečný stav majetku společnosti zejména v evidenci poskytnutých finančních půjček osobě V. V. a jejich splácení v období nejméně od 4. 6. 2009 do 22. 1. 2013. Dále řádně neevidoval své půjčky a vklady do majetku společnosti včetně splácení, nevedl řádnou evidenci prodeje skladových zásob, nevystavoval příjmové ani výdajové pokladní doklady, ani neprovedl nápravu schodku pokladny ve výši

2 785 929,16 Kč a schodku skladových zásob ve výši 1 610 914,20 Kč. Svým jednáním ohrozil majetková práva věřitelů společnosti, protože v insolvenčním řízení vedeném se společností v pozici dlužníka nemohla insolvenční správkyňe spolehlivě zjistit reálný stav majetkové podstaty, aby bylo dosaženo uspokojení věřitelů. Celkem se jednalo o 31 oprávněných věřitelů s pohledávkami v celkové částce 4 887 534,55 Kč.

Obviněný v dovolání sdělil, že schodek v pokladně nevznikl, ale jednalo se o situaci, kdy si V. V. ponechal sumu ve výši 2 101 326,33 a zbytek schodku je odebraná tržba, kterou měl V. V. vložit na bankovní účet, což neudělal. Rozdíl ve skladové evidenci byl dle M. H. způsoben chybou účetního programu, který neodepisoval prodané zboží, a obvinění udělala vše, aby problém vyřešil. Také se domníval, že je účetnictví vedené prostřednictvím kvalifikovaného účetního vedené správně.

Případ z pohledu analýzy prvků trojúhelníku podvodu:

1. Motivace

Obviněný se mohl ve snaze dodržet stanovené cíle společnosti, přežít hospodářskou krizi a udržet určitý standard uchýlit k úpravám účetních podkladů. I přesto, že viní osobu V. V. a jeho činy v rámci společnosti z ukončení podnikání insolvenční. Z usnesení vyplývá, že o jeho jednání věděl a nijak ho neřešil.

2. Příležitost

Šance ke zkreslování dat mu poskytla odpovědnost, pravomoci a samostatnost v pozici jednatele a absence jakékoliv kontroly a prevence před podvodným jednáním.

3. Odůvodnění

Argumentem k protiprávnímu jednání mohla být představa konání dobré věci pro sebe i společnost, možná i představa, že nenese úplnou odpovědnost za činy, které páchala osoba V. V., jak tvrdí obviněný.

4.3 Vyhodnocení a doporučení

4.3.1 Vyhodnocení

Z analýzy podvodů z průzkumů vyplývají následující zásadní body a hlavní poznatky o vývoji podvodů, jejich odhalování, prevenci a vnímání, která považují za nejvíce alarmující:

- do roku 2014 se zvyšoval počet obětí podvodů, od roku 2016 se snižoval, avšak zároveň se snižoval počet respondentů, podvodů tedy mohlo být stále stejně nebo i více,
- zvyšuje se rozmanitost odhalených podvodů,
- podíl účetních podvodů se ve sledovaném období snižoval, ale to může být způsobeno tím, že jich většina nebyla odhalena, nebo i tím, že respondenti průzkumů zvolili jiný druh podvodu, ale ten mohl být realizován za pomoci účetnictví,
- hospodářská krize významně ovlivnila vývoj počtu podvodů – hospodářský pokles a vyšší ekonomický tlak způsobil nárůst podvodných jednání,
- zvyšuje se počet podnikatelů nebo managementů firem žádající účetní o úpravy účetních výsledků, zejména se jedná o úpravy ziskovosti, celá polovina z nich si neuvědomuje riziko odhalení či přiblížení k porušování zákona,
- někteří manažeři považují manipulaci s účetními pravidly a vylepšování výsledků za běžnou praxi, nikoli podvodné jednání,
- velký počet podvodů není v České republice vůbec odhalen, v některých případech nebyl podvod po odhalení vyšetřován,
- podíl interních pachatelů je poloviční, v některých letech i nadpoloviční, nejčastějšími pachateli jsou pracovníci středního či vyššího managementu, v době krize však přibýlo pachatelů pracujících na nižších pozicích,
- postup proti interním pachatelům je nekompromisní, ubírají se správným směrem a snižuje se tolerance neetického chování,
- počet podvodů odhalených náhodou se snižuje, ale přesto by měly být

podvody odhaleny nástrojem určeným k jejich detekci,

- skoro polovina podvodů je zjištěna mimo firemní kontrolní systémy,
- firmy ani po odhalení podvodu nemění četnost hodnocení rizik a 30 % firem ho neprovádí vůbec,
- české firmy přistupovali k prevenci podvodů pasivně, spoléhají se na směrnice, interní kontroly, monitorování zaměstnanců a vzdělávání managementu a zaměstnanců v oblasti podvodů se využívá minimálně, v některých případech neprovedly žádné změny po odhalení podvodu,
- české společnosti spíše neočekávají, že by se setkali s hospodářskou kriminalitou,
- vnímání rizika účetních podvodů bylo výrazně nižší než reálný výskyt, zejména u účetních podvodů je rozdíl mezi vnímáním rizika realitou velmi významný až zarážející, že se účetní jednotky z těchto poznatků neponaučily
- podniky si v nadpoloviční většině neuvědomují rizika manipulace účetních výsledků,
- české firmy by se měly vzdělávat v nových možnostech v detekci a prevenci podvodů.

Analýza podvodů v legislativních podmínkách České republiky se snažila zaměřit zejména na podvody spáchané za pomoci účetnictví. Nebyla však nalezena dostatečná data, která by se zabývala odhalováním a prevencí jen účetních podvodů. Průzkumy podvodů, použité pro tuto práci, zjišťují odhalování, prevenci a vnímání za všechny druhy podvodů. Avšak ostatní druhy podvodů bývají páčány za pomoci účetnictví, proto si myslím, že jsou tato data využitelná i pro zaměření na účetní podvody. Vyzdvihnuty byly zejména informace o účetních podvodech a odhalování a preventivní opatření se pak týkala všech druhů podvodů.

V průběhu analyzovaného období 2009 – 2014 v České republice přibývalo obětí podvodného jednání. Počet společností, které se setkaly s účetním podvodem, se snižoval, ale je vysoce pravděpodobné, že důvodem je nízká úspěšnost v odhalování těchto podvodů a výskytu jiných druhů podvodných jednání. Hospodářská krize a její důsledky významně zvýšily výskyt účetních podvodů. Účetní jednotky se tak snažily přežít nepříznivé období. Znepokojující je fakt, že firmy dostatečně nevnímají

nebezpečí účetních podvodů. U ostatních druhů podvodů jsou si organizace vědomy rizika stále více, ale povědomí o nebezpečí účetních podvodů se ve sledovaném období zvýšilo jen minimálně.

Podíl interních i externích pachatelů zůstává víceméně stejný. V době hospodářské recese ale narostl počet pachatelů z řad pracovníků na nižších pozicích. Toto zjištění může být způsobeno snadnějším odhalením takových podvodů. Na druhé straně podvody páchané středním a vyšším managementem nejsou tak jednoduše detekovány. Přesto ve skutečnosti pravděpodobně mají vyšší podíl, už jen proto, že typický pachatel se nachází mezi pracovníky na řídicích a vedoucích pozicích.

V oblasti odhalování podvodného jednání se na začátku sledovaného období společnosti hodně spoléhaly na náhodu a podvody byly spíše odhalovány mimo detekční systémy firmy. Průzkumy ukazují, že zaměstnanci podniku jsou většinou pachateli podvodů, ale také ti, co je odhalují. V průběhu let nastalo zlepšování, ale i tak je stále prostor pro zdokonalování. Kladně lze hodnotit nekompromisní postup proti interním pachatelům po zjištění podvodu.

Preventivní prostředky však nepatří mezi silné stránky českých organizací. Hodnocení rizik se buď u českých firem neprovádí, nebo jenom jednou ročně. Účetní jednotky nevidí přínos tohoto nástroje nebo ho vůbec neznají. To vede k nedostatečné informovanosti o potenciálních oblastech podvodu a nemohou mu předejít. Průzkumy říkají, že organizace plánují zvýšit frekvenci hodnocení rizik. Ale také 14,6 % uvedlo, že neplánuje zavést žádné nové kontroly jako prevenci před podvody. V době krize se podniky zaměřily zejména na zvýšení důrazu na interní audit, etiku a revizi interních pravidel. 22 % ale neučinilo žádné změny. Plánované změny do budoucna se týkají nejvíce propagace etiky a podnikové kultury, pravidelného hodnocení rizik a vzdělávání zaměstnanců.

Největším motivem k podvodu byla v době hospodářské krize obava ze ztráty zaměstnání. Pachatelé se ale k podvodu nechali často strhnout proto, že si mysleli, že i ostatní podvádí. Pokud se k motivu připojí i příležitost k podvodu, například chybějící kontroly ve firmě, malé povědomí o rizikových oblastech náchylných k podvodu či nedostačující detekční nástroje, stačí už jen, aby i pachatel svůj podvod odůvodnil a neetické jednání je na světě.

Za nejvíce alarmující považují zjištění, že se zvyšuje počet účetních, které jsou manažery a podnikateli žádány o úpravu účetních závěrek k obrazu lepšímu. A žadatelé o takové úpravy si ve většině případů nejsou ani vědomi dopadů zkreslování účetních informací. Otázkou zůstává, zda účetní jejich žádost splní.

Za nejvíce nebezpečné a podvody podporující považují zjištění, že vedení a vlastníci korporací si plně neuvědomují rizika podvodu. Nevnímají jejich nebezpečí a někteří se ani nezabývají myšlenkou, že by se jejich podvodné a neetické chování mohlo dotýkat.

Analýza vybraných judikátů v oblasti účetních podvodů ukázala, že pachatelem byl v šesti z osmi případů jednatel či člen představenstva společnosti a ve dvou případech se jednalo o zaměstnankyně pracující jako účetní. Jednalo se v sedmi z osmi případů o osoby na vyšších pozicích s odpovědností, pravomocemi rozhodovat a dostupnými důležitými informacemi. Pouze jeden účetní podvod byl spáchán zaměstnancem na nižší pozici s nižšími pravomocemi a odpovědností, avšak s přístupem k potřebným informacím. Toto zjištění se ztotožňuje se profilem typického pachatele z průzkumů podvodů, který pracuje ve vyšším managementu. Proto se domnívám, že ve všech zvolených případech účetních podvodů byl hlavní prvek příležitosti stejný. Oproti tomu motivace a odůvodnění si podvodu ukazovali větší rozmanitost. Následující tabulka č. 19 shrnuje hlavní rozdílné, ale i shodné kritérii vedoucí ke splnění podmínek pro jednotlivé případy účetních podvodů.

Tabulka č. 19 Shrnutí prvků podvodného jednání z analýzy účetních podvodů

Judikát	Motivace	Příležitost	Odůvodnění
5 Tdo 614/2017	Získání finančních prostředků, lepší životní úroveň	Pozice ve vyšším managementu a nedostatečná detekce a vnímání rizika	Všeobecné akceptování podvodného jednání v praxi
5 Tdo 332/2016	Získání finančních prostředků, splnění cílů	Pozice ve vyšším managementu a nedostatečná detekce a vnímání rizika	Všeobecné akceptování podvodného jednání v praxi

5 Tdo 1016/2014	Získání finančních prostředků, lepší životní úroveň	Pozice ve vyšším managementu a nedostatečná detekce a vnímání rizika	Všeobecné akceptování podvodného jednání v praxi
5 Tdo 1154/2015	Udržet si zaměstnání	Zaměstnanec na nižší pozici bez dostatečné detekce a vnímání rizika	Dobro své i společnosti
5 Tdo 381/2018	Udržet dobré jméno za pomoci zkreslení	Pozice ve vyšším managementu a nedostatečná detekce a vnímání rizika	Dobro své i společnosti
5 Tdo 1138/2017	Udržet dobré jméno za pomoci zkreslení	Pozice ve vyšším managementu a nedostatečné detekce a vnímání rizika	Dobro své i společnosti
5 Tdo 1027/2017	Splnění cílů, překonání hospodářské krize	Pozice ve vyšším managementu a nedostatečná detekce a vnímání rizika	Dobro své i společnosti

Zdroj: vlastní zpracování

4.3.2 Doporučení v oblasti detekce a prevence podvodů

Z průzkumů a analýzy podvodů vyplývají následující doporučení, která mohou zvýšit efektivitu boje s podvody:

- **Uvědomit si nebezpečí a dopady podvodů.** Jak ukázala analýza, účetní jednotky si nejsou plně vědomy rizika účetních podvodů a jejich dopadů. Podniky nedostatečně vnímají pravděpodobnost, že se setkají s podvodem. Přitom hospodářská kriminalita se může dotknout každé společnosti a záleží jen na tom, na jakou úroveň je nastaveno vnímání nebezpečí a dopadů podvodů. Pokud už má společnost nějaké povědomí o podvodech, většinou je vnímají jako nutné zlo, proti kterému nemohou zakročit. Opak je pravdou.

Aby mohly firmy efektivně reagovat na podvody, musí zvýšit své povědomí o rizicích, která jsou spojena s podvodným jednáním.

- **Vypracovat stanovisko k podvodům, firemní kulturu a etický kodex.** Pro zvýšení úspěchu v boji s podvody je nutností vypracovat jednoznačný postoj společnosti k podvodnému jednání, na který navazuje firemní kultura a etické zásady. Cílem by mělo být jasné stanovisko, že podvody nejsou součástí běžné praxe, a odrazení pracovníků od jejich páchání. Zaměstnanci musí být informováni, jak se mají chovat, a že jejich zaměstnavatel má nulovou toleranci k neetickému a nekalému chování a nebojí se razantně zakročit při jeho odhalení. Firemní kultura poté pomáhá dodržování pravidel a etického kodexu mezi zaměstnanci. K největším nedostatkům firemních kultur v ČR patří nízká loajalita zaměstnanců, nejasná firemní etika a příliš anonymní prostředí, které brání v komunikaci mezi vedením společnosti a zaměstnanci za účelem prevence podvodů.

V zavedení compliance programu vidím hlavní klady pro firmy v sladění právních předpisů s etikou a firemními postoji, omezení chování zaměstnanců na takové, které je v souladu se stanovisky společnosti, a zároveň nastavení postupu po odhalení jednání v rozporu s právními předpisy, které mohou případné pachatele odradit. Dále může dojít ke snížení nákladů na detekci a řešení nežádoucích podvodů, tím, že compliance program zajistí jejich prevenci. Compliance program považuji za velmi efektivní pro různě velké účetní jednotky. I malý podnik si může vytvořit předpisy a postupy v oblasti

chování svých zaměstnanců a dát tak najevo, že podvodná jednání netoleruje.

Určité omezení compliance programu spatřuji v pravděpodobnějším využití většími společnostmi a malé podniky nemusí chtít do této prevence investovat čas či peněžní prostředky. Účetní jednotky by pak měli uvážené vybrat dohled nad programem a vyhnout se tomu, že si slepě vezmou na pomoc jiný compliance program a nezáváží, zda se hodí k jejich podnikatelským postojům.

- **Zjištění rizik vzniku podvodů, jejich dopad, pravděpodobnost výskytu a pravidelné opakování hodnocení rizik.** Prevence je levnější než vyšetřování podvodů, a proto je pro firmu velmi důležité zjistit slabá místa, která mohou být potenciálně využita k podvodnému jednání. Podle průzkumů společnosti PricewaterhouseCoopers jedna třetina firem neprovádí management rizik a jejich hodnocení a další třetina se touto problematikou zabývá pouze jednou ročně. Nezastupitelnou roli hraje interní audit. Jeho postavení v řízení rizik podvodů však není v organizacích často správně pochopena. Interní auditor má mimo jiné provádět neustálou analýzu podniku a průběžně komunikovat a vést debatu s manažery či majitelem společnosti o největších rizicích, jejich dopadu a efektivnosti prostředků používaných k ochraně majetku, aby mohl být účinně řízen i kontrolní systém a další mechanismy odhalování a prevence podvodů. V oblasti řízení rizik mohou firmy také využít služeb forenzních agentur, které nabízí identifikaci rizik a jejich vyhodnocení i posouzení stávajících kontrolních mechanismu a pomoc s opatřeními ke snížení výskytu podvodů.
- **Zavést a pravidelně aktualizovat kontrolní systém a mechanismy odhalující a eliminující podvody.** Toto doporučení závisí na předchozích bodech. Aby mohla společnost vytvořit efektivní kontrolní a detekční systém, musí vnímat a znát rizika a mít zaměstnance, kteří znají její postoj k podvodnému jednání. Komunikace se zaměstnanci a pracovníky interního auditu pak přispívá k účinné aktualizaci systémů. Z analýzy vyplývá, že by firmy měly více zavádět detekční mechanismy, jako jsou anonymní informační linka (whistleblowing) nebo datové analýzy, protože to jsou nástroje celosvětově používané a úspěšně odhalující podvody v případech, kdy jiné nástroje selhávají.

Anonymní informační linka – Hlavním cílem je zabránit nekalým praktikám za pomoci oznámení interních pracovníků. Ti jsou totiž většinou první, kdo se o páchaném podvodu dozvědí. Jejich oznámením se může problém začít včas řešit. Velmi důležitá však je ochrana oznamovatele, protože oznamovatel může být po odhalení a oznámení neetického jednání vystaven důsledkům společenským, osobním, profesním i pracovním.

Osobně považuji anonymní informační linku za nástroj velmi užitečný v odhalování podvodů hlavně proto, že dobře nastavený zachovává anonymitu oznamovatele a je zdrojem důležitých informací, které jsou získány relativně rychle. Bez oznámení by se takové informace nemusely nikdy dostat do správných rukou k řešení nebo by jejich cesta k odpovědné osobě trvala hodně dlouho. Brzké zjištění pak může mít méně negativní dopad na společnost a její pověst. Výhodu využití whistleblowingu vidím ve využití i menšími firmami, pro které by byli jiné možnosti detekce velmi nákladné.

Pokud se však podíváme na využití anonymní informační linky ČR, domnívám se, že její nízká schopnost odhalit podvod je dána představou z minulého režimu. Oznamovatelé jsou považováni za „práskače“ namísto považování oznámení jako podnět ke zlepšení. Negativní světlo vrhají na metodu také některé zveřejněné případy oznamovatelů, kteří po udání podvodného jednání ztratili své zaměstnání. Této metodě by se mohlo více dařit po zavedení její právní úpravy.

Datové analýzy – Průměrná doba k odhalení podvodu jsou dva roky. Některé studie uvádí dokonce i tři roky. I když není podvod ihned odhalen, zanechává svou stopu, která může být zjištěna právě pomocí datové analýzy. Datová analýza může vytvořit vizualizace a grafické analýzy, jež odhalí náznaky neetického chování díky nalezení nestandardních transakcí. Pokročilejší datová analýza zahrnuje statistické nástroje s prediktivními modely, detekování odchylek či algoritmy pro hodnocení rizik. Pro datové analýzy je také nutné zvážit objem prověřovaných dat.

Využití datové analýzy bych doporučila zejména větším společnostem, kterým se může prvotní investování do nástrojů detekce vyplatit v budoucnu.

Přínosem metody je rychlost, přesnost, uchování výsledků pro další hodnocení rizik či částečné vyřazení lidského faktoru a jeho subjektivní pohled na problém.

V ČR nejsou datové analýzy běžným nástrojem odhalování podvodů, i když se většina firem domnívá, že jsou velice efektivní. Dle mého názoru se české firmy stále potýkají s nízkou odborností, nevyužitím všech možností a technologií, nízkou úrovní proškolení, neefektivním využitím dat či pochopení výsledků v širších souvislostech.

- **Zapojení celé organizace do boje s podvody a vzdělávání zaměstnanců.**

Toto doporučení souvisí s firemní kulturou a etickým kodexem ve firmě.

I když by se společnosti neměly spoléhat na loajalitu svých pracovníků, měly by je zapojit do boje s podvody tím, že se zeptají na jejich názor a budou je vzdělávat v problematice podvodného jednání. Zaměstnavatel by měl objasnit svým podřízeným, že podvody škodí nejen celému podniku, ale jim samotným s ohledem na jejich budoucnost. V souvislosti se zapojením zaměstnanců do procesu, by měli organizace uvažovat o míře odpovědnosti a pravomocí u manažerů střední a vyšší úrovně.

- **Prověřovat zaměstnance při jejich najímání.** Dalším preventivním opatřením organizace může být předcházení zaměstnávání potenciálních podvodníků. Různé průzkumy zjistily, že existují uchazeči o zaměstnání falšující či upravující údaje v životopisech. Společnosti by tedy měly ověřovat informace uvedené uchazečem (tzv. Pre-employment screening). Zejména jeho kvalifikaci, reference, vzdělání, předešlá zaměstnání. Podle průzkumu společnosti Screening Solutions s. r. o. z roku 2012, jehož téma bylo Náborový proces nejen jako prevence zaměstnanecké kriminality z pohledu zaměstnavatelů v České republice, uvedl, že 35 % respondentů vůbec neověřuje pravdivost informací uváděných uchazeči o zaměstnání. Dále 55 % zaměstnavatelů spoléhá při náboru na pravdivost dokumentů předložených uchazeči a 90 % zaměstnavatelů neověřuje bezdlužnost uchazečů. Pokud firma při náborů nových zaměstnanců důkladně ověří pravdivost informací od uchazečů a pak na základě spolehlivých dat vybere důvěryhodného uchazeče, může z určité části předejít podvodu. Protože člověku, který není k organizaci upřímný, se nedá věřit. Ověřování informací

uchazečů má i další přínosy, např. snížení fluktuace zaměstnanců.

- **Upravovat cíle podniku, aby i za horších časů byly dosažitelní a přiměřené dané hospodářské situaci.** Pokud by společnosti nechaly cíle nastaveny tak, jako při dobré hospodářské situaci, vznikl by tlak na plnění cílů, které v době recese není možné splnit, a tím by se otevřel prostor pro podvody.

5. DISKUZE

Tato kapitola diplomové práce by měla být věnována diskuzi výsledků práce s názory či poznatky dalších autorů. Najdou se odborníci, kteří považují kreativní účetnictví za určitých podmínek za pozitivní. Nikdo však nevidí přínos v účetních podvodech. Proto bych chtěla následující odstavce věnovat diskuzi a možnosti dalšího pohledu na věc v tom, zda by výsledky výzkumů behaviorální ekonomie mohly pomoci v prevenci podvodů. A druhým důvodem k výběru tohoto tématu diskuze je skutečnost, že po celou dobu psaní práce jsem uvažovala, jakou asi může psychologie člověka hrát roli při podvádění.

Behaviorální ekonomie se snaží aplikovat poznatky z psychologie na ekonomické chování lidí. Dana Arielyho, který se zabývá behaviorální ekonomikou, začalo podvádění zajímat po bankrotu americké společnosti Enron a odhalení jejího zkreslování účetnictví. Centrem jeho zájmu bylo zjistit, zda podvodná jednání páchají pouze zkažení jedinci bez morálních zásad, nebo zda je podvádění obecný jev. Uvědomil si, že odpověď na takovou otázku by mohla dramaticky ovlivnit způsob boje s podvody. Kdyby se týkala podvodná jednání pouze několika nepoctivých jedinců, stačilo by při najímání zaměstnanců odhalit potenciální podvodníky. Pokud je však každý schopen podvést, muselo by se zjistit, jak tato „schopnost“ funguje a potom najít způsoby jejího potlačování. (Papp, 2011; Ariely, 2012)

Ariely prováděl pokusy, kdy dvěma skupinám rozdál papíry s dvaceti matematickými úkoly. Za každý vyřešený úkol nabídl dolar. Po pěti minutách papíry sesbíral. První skupina dostala v průměru za správná řešení čtyři dolary. Druhá skupina měla po vyřešení úkolů papír roztrhat a počet správných odpovědí pouze nahlásit. Průměr vyplacených dolarů se zvedl na sedm a nebyl zvýšen jen pár nepoctivými jedinci. Pokusy byly dále upravovány a výsledkem bylo zjištění, že existuje určitá hranice, za kterou nejsou lidé ochotni jít a podvádí do té míry, do které se na sebe můžou podívat do zrcadla a nestydí se za sebe. Pro podvody si lidé vymýšlí omluvy. (Papp, 2011; Bajgar, 2014)

Dále se Ariely zajímal, zda je možné nějak ovlivnit lidskou morálku. Uspořádal další experimenty. Zjistil, že hranici morálky lze, jak snížit, tak zvýšit. Například sepsání desatera přikázání či podepsáním prohlášení o znalosti etického kodexu způsobilo nulové podvádění. Podvádění se zvýšilo, například pokud šla ostatním příkladem osoba,

se kterou měli něco společného, nebo pokud podvodníci nepracují přímo s hotovostí. Naopak pokud šel lidem příkladem neznámý člověk, podvádění nebylo tolik. Dalšími faktory, které zvyšují pravděpodobnost podvodu, jsou například prospěch jiných z mého podvodu, kreativita, předchozí nemorální jednání, vyčerpání, únava, střet zájmů, evidentní podvody ostatních, schopnost racionalizovat, prostředí poskytující příklady nepoctivého jednání. Podle Arielyho nemá vliv na páchaní podvodu množství peněz, které lze získat či pravděpodobnost, že bude podvod odhalen. Na snížení pravděpodobnosti působí složení přísahy, slibu, závazku, připomenutí morálních hodnot, dohled či nutnost podpisu osoby. (Lázňovský & Kasík, 2014)

Nejzajímavější je Arielyho zjištění, že na spáchání podvodu nemá vliv pravděpodobnost, že pachatel bude odhalen. Podnikatelé, kteří žádají úpravy účetních závěrek, pravděpodobně nemají strach z odhalení, dokud si umí svou žádost omluvit. Další zajímavostí je, že kreativita zvyšuje pravděpodobnost. Je tedy kreativní účetnictví pouze negativní? Nacházíme se všichni v prostředí poskytujícím příklady nepoctivého jednání, které může každého ovlivnit natolik, aby spáchal podvod?

Existují názory podporující práci Dana Arielyho, ale samozřejmě se objevují i odpůrci. Například Judd Kessler a Lise Vesterlund říkají, že experimenty sice zachytí dobře základní principy našeho jednání, ale nelze je použít pro zobecnění na celou společnost a nebudou fungovat stejně mimo jedinečné prostředí, ve kterém jsou prováděny. (Bajgar, 2014)

Osobně si myslím, že morálka a hodnoty, které byly osobě vštípeny při výchově, hrají velkou roli při nastavení hranice poctivosti. Může však i sebe poctivější člověk, kterého organizace najala po ověření správnosti všech informací a věří, že opravdu je poctivý, být ovlivněn faktory k tomu, aby spáchal podvod? Je možné snížením faktorů pravděpodobnosti podvodu snížit jejich výskyt? Stačilo by, aby firmy připomínaly zaměstnancům morální hodnoty a dávaly jim správné vzory ke snížení počtu podvodných jednání? Je zvyšování efektivity detekčních nástrojů zbytečné pokud pachatele neovlivní pravděpodobnost odhalení? Zvyšuje využívání kreativního účetnictví v mezích zákonů pravděpodobnost, že kreativní účetnictví poruší zákony a dovede osobu k podvodnému jednání? Tyto otázky nabízím k další diskusi.

6. ZÁVĚR

Téma diplomové práce kreativní účetnictví a jeho vazba na účetní podvody je aktuální a zároveň velmi závažné. Jeho důležitost nutí k dalším studiím a snaze najít řešení. Teoretická část práce poukázala na nesnadnou orientaci a nejednotné názory v problematice kreativního účetnictví a pokusila se vylepšit orientaci předložením pohledů na kreativní účetnictví a jeho vztah k účetním podvodům. Literatura ukazuje, že jednotný obraz kreativního účetnictví nebude snadné sestavit z důvodu různých účetních a daňových systémů zemí světa. Přínosem může být i názor autorů na vztah kreativního účetnictví a podvodů. Rozdělení vnitřních podvodných jednání ukazují, kolika možností podvodů se mohou dopustit interní pachatelé a trojúhelník podvodu Donalda Cresseye přináší hypotézu, že základními elementy podvodného jednání jsou určitá míra motivace, příležitosti a odůvodnění. Účetní etika, nedílná součást účetní praxe, a její základy obsahuje poslední část literárního přehledu práce.

Analýza podvodů v podmínkách ČR se zaměřením na jejich druhy, pachatele, odhalování a prevenci zjistila, že české firmy by se měly více zaměřit na prevenci, která je bude stát méně než detekce a řešení zjištěného podvodu. Jsou oblasti, kde české podniky v průzkumech byly lepší, než například světový průměr, ale v některých oblastech detekce a prevence velmi zaostávají, a pokud chtějí být úspěšní v boji s podvodem, musí změnit určité postupy. Nejzávažnější se jeví nízké vnímání rizika podvodu proti realitě jejich výskytu a zvyšující se počet požadavků manažerů na zkreslování účetních závěrek.

Analýza vybraných případů porušujících trestní zákoník zkreslením údajů o stavu hospodaření a majetku přinesla zjištění o konkrétních prvcích trojúhelníků podvodů vedoucích v daných případech ke spáchání podvodného jednání. Výsledkem byl český pachatel nejčastěji v pozici jednatele disponující odpovědností, pravomocemi a přístupem k informacím. Často si pachatelé odůvodnili své činy všeobecným přijímáním podvodů v praxi a příležitostí jim dala zejména absence prostředků detekce a prevence podvodů.

Věřím, že práce dodržela stanovený cíl, a bude určitým přínosem zejména pro zvýšení povědomí o nebezpečích podvodů. Její zpracování bylo velice zajímavé a poučné. Přivedla mě k mnoha myšlenkám o současné společnosti a podvádění a k novým informacím, které v některých případech byly překvapivé i znepokojující.

SUMMARY

This thesis deals with a very important and serious topic, which is creative accounting and its relation to accounting frauds. Nowadays this topic is discussed by many experts and professionals. Unfortunately there is no united definition of creative accounting. Most of the society finds it undesirable because it was mentioned in relation to bankruptcy of big American and European companies after the revelation of their financial manipulations, i. e. accounting fraud.

The aim of this thesis is the analysis of the accounting frauds in the terms of Czech Republic from the point of view of their detection, criterion of the fraudulent actions and prevention.

The analysis of the frauds was focused on the type of fraud committed in the Czech Republic, who is the typical fraudster, fraud detection and prevention and the criteria of the fraudulent actions according to the fraud triangle. The analysis revealed that Czech companies are not fully aware of the fraud risks and some managers even ask their accountants for the manipulation of final statements. Czech firms need to focus more on the prevention than on detection and dealing with detected fraud.

The analysis of chosen cases of accounting fraud in term o Czech Republic focusing on the elements of the fraud triangle showed that the most frequent fraudster is an executive director with responsibility, authority and access to necessary information. Fraudsters rationalize their actions by the general embracing of fraud in accounting practice. The opportunity for fraudulent behaviour was the lack of the fraud detection and prevention implementation.

Keywords

Accounting fraud

Fraud detection

Fraud prevention

Fraud triangle

SEZNAM LITERATURY A ZDROJŮ

Literární zdroje:

Drábková, Z. (2011). *Kreativní účetnictví a účetní podvody jako porušování věrného a pravdivého obrazu účetnictví*. Dizertační práce. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Drábková, Z. & Kouřilová, J. (2009). *Kreativní účetnictví ve vazbě na účetní podvody*. České Budějovice

Kovanicová, D. (2003). *Finanční účetnictví světový koncept*. Praha: Polygon

Mulford, C. & Comiskey, E. (2002). *Financial number game: Detecting creative accounting practices*. New York: Wiley.

Müllerová, L. (2007). *Auditing pro manažery, aneb, Proč a jak se ověřuje účetní závěrka*. Praha: ASPI

Internetové zdroje:

Albrecht, W. S, Albrecht, C. O., Albrecht, C. C. & Zimbelman, M. F. (2012) *Fraud examination*. Mason: South-Western Cengage Learning. Dostupné z: http://www.cengagebrain.com/content/albrecht70844_0538470844_02.01_chapter01.pdf

Amat, O., Blake, J. & Dowds, J. (1998). *The ethics of creative accounting*. Ethical Issues in Accounting, Routledge (eds.), Londres 1998, p. 24 – 40. Dostupné z: <http://www.econ.upf.edu/docs/papers/downloads/349.pdf>

Ariely, D. (2012). *Jak drahá je nepoctivost?*. Praha: Práh. Dostupné z: https://www.ereading.cz/nakladatele/data/ebooks/4698_preview.pdf

Bajgar, M. (2014). *Korupce brýlemi behaviorální ekonomie*. Hospodářské noviny. Dostupné z: <http://bajgar.blog.ihned.cz/c1-55457780-korupce-brylemi-behavioralni-ekonomie>

Brennen, N. & McGrath, M. (2007). *Financial statement fraud: some lessons from US and European case studies*. Australian Accounting Review 17, no. 42, p. 49 – 61. Dostupné z:

http://researchrepository.ucd.ie/bitstream/handle/10197/2903/04_20%20Brennan%20McGrath%20Financial%20Statement%20Fraud%20Some%20Lessons%20From%20US%20and%20European%20Case%20Studies.pdf?sequence=1

Coenen, T. L. (2008). *Essentials of corporate fraud*. New York: Wiley.

Dostupné z: <https://gudangdownloadebook.files.wordpress.com/2009/02/essentials-of-corporate-fraud047019412x.pdf>

Diana, B., & Madalina, P. C. (2007). Is creative accounting a form of manipulation. *Economic Science Series, Annals of the University of Oradea*, 940.

Dostupné z: <http://steconomiceuoradea.ro/anale/volume/2008/v3-finances-banks-accountancy/172.pdf>

Dorminey, J., Fleming, A. S., Kranacher, M. J., & Riley Jr, R. A. (2012). The evolution of fraud theory. *Issues in Accounting Education*, 27(2), 555-579. Dostupné z: <http://aaapubs.org/doi/10.2308/iace-50131>

Florin-Constantin, D. (2013). Accounting Practices Under the Influence of Creativity. *Anale. Seria Stiinte Economice. Timisoara*, 19, 193. Dostupné z: <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.947.8545&rep=rep1&type=pdf>

Králíček, V. & Molín, J. (2014). *Poznámky k některým formám vnějších podvodných jednání z pohledu trestněprávní úpravy v České republice*. Český finanční a účetní časopis, roč. 9, č. 2, p. 6 – 17. Dostupné z:

<http://www.vse.cz/polek/download.php?jnl=cfuc&pdf=390.pdf>

Králová, M. (2012). *Účetní a etika*. Auditor, roč. 2012, č. 9, p. 22 – 24. Dostupné z:

<http://www.kacr.cz/file/1806/A9-2012-web.pdf>

Krupová, L. (2001). *Kreativní účetnictví: Zneužívání účetnictví – možnosti a meze*.

Praha: Komora auditorů ČR. Dostupné z:

http://www.kacr.cz/file/838/5_2001_mim_pril.pdf

Lázňovský, M. & Kasík, P. (2014). *Banka dělá z lidí podvodníky, zjistila studie. Lžou pak více než vězni*. Technet.cz. Dostupné z: http://technet.idnes.cz/bankeri-podvody-studie-science-dm2-/veda.aspx?c=A141119_160027_veda_pka

Mezinárodní federace účetních. (2011). *Etický kodex profesních účetních*. Praha: Komora certifikovaných účetních.

Dostupné z: <http://www.komora-ucetnich.cz/attachments/attachments/download/247>

Papp, M. (2011). *Proč a jak podvádíme?*. Psychologie.cz. Dostupné z:

<http://psychologie.cz/proc-jak-podvadime/>

Rada pro mezinárodní auditorské a ověřovací standardy IFAC. (2013). *ISA 240 Postupy auditorů související s podvody při auditu účetních závěrky*. Praha: Komora auditorů ČR. Dostupné z: http://www.kacr.cz/file/1775/SA%20240_HB%202013.pdf

Stolowy, H. & Breton, G., (2000). *A framework for the classification of accounts manipulation*. HEC Accounting & Management Control Working Paper, (708).

Dostupné z:

<http://www.hec.fr/content/download/45271/377962/version/1/file/CR708.pdf>

Stuchlová, L. (2002). *Vnitřní audit by prospěl českým podnikům i jejich vlastníkům*.

Hospodářské noviny. Dostupné z: <http://archiv.ihned.cz/c1-11299060-vnitri-audit-by-prospel-ceskym-podnikum-i-jejich-vlastnikum>

Wimmerová, M (2017). *Rozhovor s Ing. Jiřím Pelákem, PhD*. Fučík & partneři, s.r.o.

Dostupné z: <http://www.fucik.cz/publikace/rozhovor-s-ing-jirim-pelakem-phd/>

Zemánková, L. (2013). *Využívání kreativního účetnictví malými a drobnými podniky v České republice*. Dizertační práce. Brno: Vysoké učení technické v Brně. Dostupné z:

<https://dspace.vutbr.cz/xmlui/bitstream/handle/11012/25067/dizertace%20komplet.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Právní předpisy:

Česká republika (2015a). Zákon č. 563/1991 Sb., o účetnictví, ve znění pozdějších předpisů

Česká republika (2015b). Vyhláška č. 500/2002 Sb.

České účetní standardy pro podnikatele

Česká republika (2015c). Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

Průzkumy:

Komora certifikovaných účetních. (2012). *Takřka pětina účetních byla souvislosti s účetní závěrkou 2011 požádána o vylepšení zisku*. Dostupné z: http://www.komora-ucetnich.cz/cze/informace-komory/media/media_zpravy/page:4

Komora certifikovaných účetních. (2013). *Morálka podnikatelů se výrazně nezlepšuje, i nadále přikrášlují své finanční výsledky*. Dostupné z: http://www.komora-ucetnich.cz/cze/informace-komory/media/media_zpravy/page:3

Komora certifikovaných účetních. (2014). *Čím dál víc podnikatelů žádá své účetní o manipulace účetnictví*. Dostupné z: http://www.komora-ucetnich.cz/cze/informace-komory/media/media_zpravy/page:1

Komora certifikovaných účetních. (2015). *O zkreslení účetních výsledků firem žádá již celá třetina podnikatelů*. Dostupné z: http://www.komora-ucetnich.cz/cze/informace-komory/media/media_zpravy/page:1

KPMG. (2011). *Jak podvádějí „bílé límečky“?*. Dostupné z: <http://www.kpmg.com/cz/cs/issuesandinsights/articlespublications/press-releases/stranky/jak-podvadi-bile-limecky.aspx>

KPMG. (2012). *Díky krizi firmy podvody snáze odhalí*. Dostupné z: <http://www.kpmg.com/cz/cs/issuesandinsights/articlespublications/press-releases/stranky/firmy-podvody-snaze-odhali.aspx>

KPMG. (2013). *Podvodníkům se mezi „bílymi límečky“ v Česku stále daří*. Dostupné z: <http://www.kpmg.com/CZ/cs/IssuesAndInsights/ArticlesPublications/Press-releases/Stranky/Podvodnikum-se-mezi-bilymi-limecky-v-Cesku-stale-dari.aspx>

KPMG. (2014). *Téměř každá druhá firma se potýká se zpronevěrou*. Dostupné z: <http://www.kpmg.com/CZ/cs/IssuesAndInsights/ArticlesPublications/Press-releases/Stranky/Temer-kazda-druha-firma-se-potyka-se-zproneverou.aspx>

PricewaterhouseCoopers. (2009). *Celosvětový průzkum hospodářské kriminality – Česká republika – Hospodářská kriminalita v období hospodářské krize*. Dostupné z: <http://www.czechmarketplace.cz/?download= /1839/econom crime survey 09 cz ele.pdf>

PricewaterhouseCoopers. (2011). *Celosvětový průzkum hospodářské kriminality – Česká republika – Počítačová kriminalita pod lupou*. Dostupné z: https://www.pwc.com/cz/en/hospodarskakriminalita/assets/Crime_survey_CR_czech_ele.pdf

PricewaterhouseCoopers. (2014). *Celosvětový průzkum hospodářské kriminality – Česká republika – Hospodářská kriminalita a její „evoluce“*. Dostupné z: <https://www.pwc.com/cz/cs/hospodarska-kriminalita/assets/pdf/global-economic-crime-survey-2014-cz.pdf>

PricewaterhouseCoopers. (2016). *Celosvětový průzkum hospodářské kriminality 2016 – Zpráva za Českou republiku*. Dostupné z: <https://www.pwc.com/cz/cs/hospodarska-kriminalita/assets/pdf/global-economic-crime-survey-2016-cz.pdf>

PricewaterhouseCoopers. (2018). *Global Economic Crime and Fraud Survey 2018 – Czech republic – Pulling fraud out of the shadows*. Dostupné z: <https://www.pwc.com/cz/en/hospodarska-kriminalita/assets/pdf/gecs-survey-report-pro-cr-2018.pdf>

PricewaterhouseCoopers. (2018). *Globální průzkum hospodářské kriminality 2018 – Česká republika – Jak podvodníci okrádají české společnosti?*. Dostupné z: <https://www.pwc.com/cz/cs/fraud-forum/assets/2018/celosvetovy-pruzkum-hospodarske-kriminality-2018-prezentace-pro-setkani-fraud-fora.pdf>

Screening Solutions s. r. o. (2012). *Průzkum Screening Survey 2012 – Náborový proces nejen jako prevence zaměstnanecké kriminality z pohledu zaměstnavatelů v ČR*. Dostupné z: <http://www.screening-solutions.com/survey2012>

Surveillance, TPA Horwath, Asociace certifikovaných účetních. (2011). *Průzkum o výskytu podvodů v organizacích v České republice a na Slovensku*. Dostupné z: <http://www.surveillance.com/content/files/6830/pruzkum-o-vyskytu-podvodu-v-ceske-republice-a-na-slovensku-za-rok-2011-cz1.pdf>

Judikáty:

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 5. 2017, sp. zn. 5 Tdo 614/2017. Dostupné z: http://www.nsoud.cz/Judikatura/judikatura_ns.nsf/WebSearch/D0A0606803E4FAB1C12581AA00476BA7?openDocument&Highlight=0,

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 3. 2017, sp. zn. 5 Tdo 1425/2016. Dostupné z: http://www.nsoud.cz/Judikatura/judikatura_ns.nsf/WebSearch/1AE14E394EE158F7C1258147003B8493?openDocument&Highlight=0,

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 10. 5. 2016, sp. zn. 5 Tdo 332/2016. Dostupné z: http://www.nsoud.cz/Judikatura/judikatura_ns.nsf/WebSearch/E16676805947D397C1257FF7001AB272?openDocument&Highlight=0,

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 17. 9. 2014, sp. zn. 5 Tdo 1016/2014. Dostupné z:
http://www.nsoud.cz/Judikatura/judikatura_ns.nsf/WebSearch/CAA054A7362FA21DC1257D8E0030E8B0?openDocument&Highlight=0,

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 3. 2017, sp. zn. 5 Tdo 1425/2016. Dostupné z:
http://www.nsoud.cz/Judikatura/judikatura_ns.nsf/WebSearch/1AE14E394EE158F7C1258147003B8493?openDocument&Highlight=0

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 03. 2018, sp. Zn. 5 Tdo 381/2018. Dostupné z:
http://www.nsoud.cz/Judikatura/judikatura_ns.nsf/WebSearch/977FD16E3868E8C7C12582B3001B03BB?openDocument&Highlight=0

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 21. 3. 2018, sp. zn. 5 Tdo 1138/2017. Dostupné z:
http://www.nsoud.cz/Judikatura/judikatura_ns.nsf/WebSearch/C1999F50B7B9A8BDC12582A3003C52B9?openDocument&Highlight=0

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 2. 2018, sp. zn 5 Tdo 1027/2017. Dostupné z:
http://www.nsoud.cz/Judikatura/judikatura_ns.nsf/WebSearch/27E73125BED3D2DDC1258283003127A7?openDocument&Highlight=0

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 7. 10.2015, sp. zn. 5 Tdo 1154/2015. Dostupné z:
http://www.nsoud.cz/Judikatura/judikatura_ns.nsf/WebSearch/ECCFC7D7AFCD71C2FC1257F1B0036373F?openDocument&Highlight=0

SEZNAM ZKRATEK A POUŽITÝCH SYMBOLŮ

a. j.	a jiné
atd.	a tak dále
a.s.	akciová společnost
č.	číslo
ČR	Česká republika
DPH	daň z přidané hodnoty
DPPO	daň z příjmů právnické osoby
IFAC	Mezinárodní federace účetních (International Federation of Accountants)
ISA	Mezinárodní standard pro audit (International Standard of Auditing)
KCU	Komora certifikovaných účetních
Kč	česká koruna
kol.	kolektiv
ks	kus
MS	Microsoft
mil.	milion
např.	například
n. d.	datum neznáno (no date)
ods.	odstavec
odst.	odstavec
písm.	písmeno
popř.	popřípadě
PWC	PricewaterhouseCoopers
resp.	respektive
S 2011	průzkum organizací Surveilligence, TPA Horwath, Asociace certifikovaných účetních

sb.	sbírka
sp. zn.	spisová značka
s. r. o.	společnost s ručením omezeným
tzn.	to znamená
ZU	zákon o účetnictví
&	a
§	paragraf
%	procento

SEZNAM TABULEK

TABULKA Č. 1 ČLENĚNÍ VNITŘNÍCH PODVODNÝCH JEDNÁNÍ	15
TABULKA Č. 2 NEOPRÁVNĚNÉ NAKLÁDÁNÍ S FINANČNÍMI PROSTŘEDKY	16
TABULKA Č. 3 NEOPRÁVNĚNÉ NAKLÁDÁNÍ S OSTATNÍMI AKTIVY	17
TABULKA Č. 4 ZKRESLOVÁNÍ VÝKAZŮ	17
TABULKA Č. 5 VÝVOJ POČTU RESPONDENTŮ V LETECH 2009 - 2018.....	21
TABULKA Č. 6 VÝVOJ POČTU RESPONDENTŮ DO ANKETY KOMORY CERTIFIKOVANÝCH ÚČETNÍCH	22
TABULKA Č. 7 VÝVOJ POČTU OBĚTÍ HOSPODÁŘSKÉ KRIMINALITY	29
TABULKA Č. 8 TYPY HOSPODÁŘSKÉ KRIMINALITY PODLE POČTU OBĚTÍ V %	30
TABULKA Č. 9 VÝVOJ POČTU RESPONDENTŮ DO ANKETY KOMORY CERTIFIKOVANÝCH ÚČETNÍCH	36
TABULKA Č. 10 NEJČASTĚJŠÍ ZPŮSOBY ODHALENÍ PODVODU V %.....	37
TABULKA Č. 11 PODÍL PODVODŮ V % PODLE OBLASTÍ ORGANIZACE	38
TABULKA Č. 12 PODÍL INTERNÍCH A EXTERNÍCH PACHATELŮ V % PODLE PWC	39
TABULKA Č. 13 PODÍL INTERNÍCH PACHATELŮ PODLE PRACOVNÍ POZICE V %	40
TABULKA Č. 14 PODÍL EXTERNÍCH PACHATELŮ PODLE SKUPIN V %.....	41
TABULKA Č. 15 SROVNÁNÍ TYPICKÝCH PACHATELŮ PODVODŮ PODLE KPMG A PWC.....	41
TABULKA Č. 16 POSTUPY ORGANIZACÍ PROTI PACHATELŮM V %.....	43
TABULKA Č. 17 FREKVENCE HODNOCENÍ RIZIK DLE PWC V %.....	45
TABULKA Č. 18 SROVNÁNÍ VNÍMÁNÍ (V) RIZIKA PODVODU S REALITOU (R) VÝSKYTU A ZÁVAŽNOSTÍ PRO SPOLEČNOST V %.....	48
TABULKA Č. 19 SHRNUTÍ PRVKŮ PODVODNÉHO JEDNÁNÍ Z ANALÝZY ÚČETNÍCH PODVODŮ.....	63

SEZNAM GRAFŮ

GRAF Č. 1 MOTIVY PODVODU V DOBĚ HOSPODÁŘSKÉ KRIZE	33
GRAF Č. 2 OKOLNOSTI PŘISPÍVAJÍCÍ KE VZNIKU PODVODŮ	33
GRAF Č. 3 PODÍL ÚČETNÍCH ŽÁDANÝCH O ÚPRAVU ÚČETNÍCH ZÁVĚREK ZA ROKY 2011 - 2014	34
GRAF Č. 4 VÝVOJ PODÍLU POŽADOVANÝCH ÚPRAV ÚČETNÍCH ZÁVĚREK V LETECH 2011 - 2014	35

SEZNAM OBRÁZKŮ

OBRÁZEK Č. 1 TROJÚHELNÍK PODVODU	19
OBRÁZEK Č. 2 FRAUD SCALE.....	20
OBRÁZEK Č. 3 TROJÚHELNÍK PODVODU PODLE PWC 2009.....	32
OBRÁZEK Č. 4 KONTROLNÍ OPATŘENÍ POUŽÍVANÁ A PLÁNOVANÁ.....	47